నీతిశతకము

ఓం.

శ్రీమదాంజనేయ పరబ్రహ్మణేనమః.

నీతిశతకము

(అర్థ తాత్పర్య సహితము.)

బ్రహ్మశ్రీ అష్టావధాని

పరిమి సుబ్రహ్మణ్య భాగవతారు గారిచే

ఆంధ్రీకరింపబడినది.

ప్రకాశకులు,

తునికిపాటి సుందరరామయ్య.

రెండవకూర్పు 1000 ప్రతులు.

ఏలూరు, కృష్ణానంద ముద్రాక్షరశాలయందు,

కొండూరి నారాయణరావుగారిచే ముద్రింపబడినది.

1932 సం॥.

 [వెల రు 0—3—0.

ఓం.

శ్రీమదాంజనేయ పరబ్రహ్మ

నీతిశతకము.

(అర్థ తాత్పర్య సహితము.)

బ్రహ్మశ్రీ అష్టావధాని

కోరెమి సుబ్రహ్మణ్య భాగవతారు గారిచే

నాంధ్రీకరింపఁబడినది.

ప్రకాశకులు,

మునిపాటి సుందరరామయ్య.

ప్రథమకూర్పు 1000 ప్రతులు.

నెల్లూరు, కృష్ణానంద ముద్రాక్షరశాలయందు,

కొండూరి నారాయణరావుగారిచే ముద్రింపబడినది.

1932 జూన్.

 [వెల రు 0—3—0.

పీఠిక.

పాఠకమహాశయులారా !

నాయీ రచియించిన కందనీతి శతకమును విద్యాశాఖాధికారులు మన్నించి, బాలబాలికల కుపయుక్తము గునటుల సరళతాత్పర్య సహితముగ ముద్రింపించి ప్రకటింప పఱచినందున నే ధన్య యశస్సముదయమున నెంతయు కృతజ్ఞుడ నైతిని.

ఇట్లు,

[illegible]నూరు,
1-5-1932

పరిమి సుబ్రహ్మణ్యకవి.

విజ్ఞప్తి.

ఇది "నీతిశాస్త్రము" లోని శ్లోకముల కాంధ్రీకరణము భావములు, సుమతిశతకము, కుమారశతకము మున్నగు చిన్ని శతకములలోని పద్యముల భావములవలె పసిబాలురకంత సులభములు గాకున్నను, నైతికజ్ఞాన ప్రబోధకములును, ధర్మమార్గసూచకములును, గావున బాలురకీది యవశ్యము పఠనీయమగు శతకమని నాముఖ్యాభిప్రాయము. ఇట్టి భావములుగల శ్లోకములనుగాని, పద్యములనుగాని బాలురచే పసిప్రాయముననే చదివించినయెడల నవిశల్యాంతములై యాజన్మాంతము పకరింపగలవు. పిల్లలకేగాక పెద్దలకుగూడ నిందలి వాక్యరత్నము లమూల్యములు.

మూలగ్రంథముయొక్క శ్లోకములలోని యంశములను చక్కగ నాంధ్రీకరించిరి. శైలి మధురమై చదువరుల కానందముగలుగ జేయుచున్నది. సమర్థతగల యుపాధ్యాయుడు తన విద్యార్థులచే చక్కగ పఠింపజేయ గలడు.

ఏలూరు, 11—2—28. (Sd) జి. వి. రామమూర్తి, బి. ఏ., యల్., టి.
స్కూల్సు డిప్యూటీయిన్స్పెక్టరు, ఏలూరు రేంజి.

విజ్ఞప్తి.

ఇది "నీతిశాస్త్రము" లోని శ్లోకముల కాంధ్రీకరణము. భావములు, సుమతీశతకము, కుమారశతకము మున్నగు చిన్ని శతకములలోని పద్యముల భావములవలె నవి బాలురకంత సులభములు గాకున్నను, నైతికజ్ఞాన ప్రబోధకములును, ధర్మమార్గసూచకములును, గావున బాలురకిది యవశ్యము పఠనీయమగు శతకమని నాముఖ్యాభిప్రాయము. ఇట్టి భావములుగల శ్లోకములనుగాని, పద్యములనుగాని బాలురచే పసిప్రాయమునందే చదివించినయెడల నవి శల్యాగతములై యాజన్మాంతము సహకరింపగలవు. పిల్లలకేగాక పెద్దలకుగూడ నిందలి వాక్యరత్నము లమూల్యములు.

మూలగ్రంథముయొక్క శ్లోకములలోని యంశములను చక్కగ నాంధ్రీకరించిరి. శైలి మధురమై చదువరుల కానందముగలుగ జేయుచున్నది. సమర్థతగల యుపాధ్యాయుడు దీనిని విద్యార్థులచే చక్కగ పఠింపజేయ గలడు.

ఏలూరు, 11—2—28. (Sd) జి. వి. రామమూర్తి, బి. ఏ., యల్., టి.
స్కూల్సు డిప్యూటీయినిస్పెక్టరు, ఏలూరు రేంజి.

అభిప్రాయము.

కందనీతిశతకము. ఇది సంస్కృత నీతిశతకమున కాంధ్రీకరణము. బ్రహ్మశ్రీ పరిమి సుబ్రహ్మణ్యకవిగారిచే రచియింపబడినది. కవిత్వము లలితశయ్య నొప్పుచున్నది. ఇందలి నీతిభావములు, బాలురెల్లరును నేర్చుకొనఁదగినవియై యున్నవి. సుమతీశతకము, కృష్ణశతకము, దాశరథీశతకము, మున్నగు నీతిశతకములవలె నిదియు సర్థతాత్పర్యములతో ముద్రించి యున్నచో సర్వసాధారణముగఁ జాల సహకారియై యుండగలదు.

పూర్వకవి సమ్మతముగాని, శసలకు గ్రంథకర్త ప్రాసమైత్రి కలుగంజేయుట చింత్యము. మాతృకలోని భావములను జెడకుండ నాంధ్రీకరించిన యిక్కవి ప్రశంసాపాత్రుడు

ఇట్లు సజ్జనవిధేయుఁడు,

ఏలూరు, 3—7—28 (Sd) రాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరావు.
విద్యాసంఘాధ్యక్షులు పశ్చిమగోదావరిజిల్లా, ఏలూరు.

అభిప్రాయము.

ఏలూరు తాలూకా పోతునూరు గ్రామ వాస్తవ్యులు, బ్రహ్మశ్రీ పరిమి సుబ్రహ్మణ్య కవిగారిచే రచియింపబడిన యీ కంద నీతిశతకము సంస్కృతమున రచియింపబడిన నీతిశాస్త్రము ననుసరించి ఆంధ్రీకరింపబడినది. ఇంతవరకు నీతిశాస్త్రము సంస్కృతమున శ్లోకరూపమున నుండుటచే యందలి నీతిపుంజము సంస్కృత పఠన చేసినవారికేగాని యితరులకు పూర్తిగా గ్రాహ్యముగాక యుండినది. సదరు లోపమును యీ గ్రంధకర్తగారు పూర్తిచేసి యాంధ్రలోకము యొక్క కృతజ్ఞతకు పాత్రులయిరి.

ప్రథమ పాఠశాలలలోని బాలబాలికలకు యిట్టి నీతివిద్య ముఖ్యావసరమని వేరుగా వక్కాణించి చెప్పనవసరము లేదు. యిప్పటివరకు డిపార్టుమెంటువారిచే అంగీకరింప బడియున్న వాచక పాఠపుస్తకముల ద్వారా అప్పుడప్పుడు బోధింపబడుచున్నవి. గాని యట్టి నీతులను బాలబాలికలచే వారి బాల్యస్థితిలోనే పద్యరూపమున పఠనచేయించిన యెడల యవివారి మనస్సున గట్టిగానాటుకొని వారియాపజ్జీవము సద్వర్తనముతో ప్రవర్తించుటకుగాను బాగుగా నుపయోగించును. ఇందలి నీతులు పిల్లలకేగాక పెద్దలకుకూడ బహు అమూల్యములు.

ఈ నీతిశతకము పాఠశాలలలో నుపయోగించుటకు డిపార్టుమెంటువారిచే నంగీకరింపబడియున్నది.

ఈ గ్రంథరచనకు తోడ్పడిన తునికిపాటి సుందరరామయ్యగారు యీ రేంజిలోని పోతునూరు బోర్డుఎలిమెంటరీ బాలుర పాఠశాలలో సహోపాధ్యాయులు ఈనీతిశతకములోని పద్యముల అర్థతాత్పర్యములు విపులముగా చదువరులకు అందరికి తెలియునటుల శ్రీ రాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరావు జమీందారుగారి సలహానను సరించి యితర శతకములలోవలె

ప్రతి పద్యముక్రిందను టీకాతాత్పర్యమును వ్రాయబడినవి. యిది బహు వుపయోగకరము.

ఈశతకము ప్రథమపాఠశాలలోని, నాలుగు, ఐదు, తరగతుల బాలబాలికలకు, పఠనీయ గ్రంథముగా నేర్పరచబడియున్నది. యీ గ్రంథము వ్యాప్తి విషయమున శ్రీ గ్రంథకర్తగారి యొక్కయు ఆయనకు మిక్కిలి ప్రోత్సాహము కలుగజేసి ప్రచురింపించిన సుందరరామయ్యగారి యొక్కయు యుద్యమము బహు మోక్షదాయకము ప్రశంసనీయమునై యున్నది.

ప్రథమ పాఠశాలోపాధ్యాయులెల్లరు యీ శతకమును తమ పాఠశాలలలో పఠనీయ గ్రంథముగా నేర్పాటుచేసి గ్రంథకర్తగారికిని ప్రచురణకు గావించిన సుందరరామయ్య గారికిని తగు ప్రోత్సాహమును కలుగజేయుదురు గాక యని నా ప్రార్థన.

ఏలూరు.
27–5–32.

(Sd) పాలకోడేటి వీరరాజుపంతులు.
బి. యే., యల్. టి.
ఏలూరు రేంజి స్కూల్సు సీనియరు డిప్యూటీ
యిన్స్పెక్టరు, మరియు, పశ్చిమ గోదావరి
జిల్లా ఎడ్యుకేషనల్ కౌన్సిలు సెక్రటరి
ఏలూరు పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

శ్రీరస్తు.

శుభమస్తు—అవిఘ్నమస్తు.

నీతిశతకము

శ్రీ గౌరీతనయు, దయా
సాగరు గణనాథుఁ దలఁచి ♦ సంస్కృత సుశ్లో
కాగత నీతులఁ గొన్నిటి
బాగుగ నాంధ్రమునఁ దెలియఁ ♦ బలుకుదు వత్సా. 1

ప. శ్రీ — సంపత్కరుఁడైన, గౌరీతనయున్ = పార్వతీదేవియొక్క కుమారుడున్నూ, దయాసాగరున్ = కరుణా సముద్రుడున్నూ (అయిన) గణనాథున్ = గణేశ్వరుడైన విఘ్నేశ్వరుని, తలచి = ధ్యానించి, వత్సా = ప్రియమైన (బిడ్డా), సంస్కృత సుశ్లోకాగతనీతులన్ = సంస్కృత శ్లోకములయందలి నడవడికలను, కొన్నిటిన్ — కొన్నింటిని, బాగుగన్ = చక్కగా, ఆంధ్రమునన్ = తెనుగుబాసలో, తెలియన = ఎరుకపడునట్లుగా, పలుకుదున్ = చెప్పెదను.

తా. ప్రియమైన బిడ్డా! పార్వతీదేవియొక్క కుమారుడున్నూ, కరుణాసముద్రుడున్నూ అయిన విఘ్నేశ్వరుని ధ్యానించి, గీర్వాణభాషలో నున్న కొన్ని మంచి నడవడికలను తెనుగు బాసతో జెప్పుచున్నాను.

క. తలతున్ గుడిగుంటాన్వయ
లలితాంభోరాశి సోము ♦ లక్ష్మీ పతినిన్
విలసద్గుణు మద్గురుని
స్తులతర వాక్పటిమసందఁ ♦ దొలుతన్ వత్సా. 2

టీ. వత్సా ! తొలుతన్ = మొట్టమొదట, గుడిగుంటాన్వయ …………సోమున్ = గుడిగుంట వంశమునకు చంద్రుడునున్నా, విలసద్గుణున్ = మంచిగుణములు గలిగిన పూజ్యులును, మద్గురున్ = నాకు గురువుగారును (అయిన) లక్ష్మీపతినిన్ = లక్ష్మీపతిగారిని, నిస్తులతర = సాటిలేని, వాక్పటిమన్ = మాటల పొందికను, అందన్ = పొందుటకు. తలతున్ = భావింతును.

తా. బిడ్డా ! పూజ్యులును, నాకు గురువుగారును యగు గుడిగుంట లక్ష్మీపతిగారిని భావింతును.

క. నన్నయ తిక్కనలం బె
ద్దన్నన్ బోతనను మఱియు ♦ నాంధ్రాంగనకున్,
వన్నియఁ దెచ్చిన సుకవుల
నెన్నుదు మత్కావ్యసిద్ధి ♦ కెంతయు వత్సా. 3

టీ. వత్సా ! నన్నయన్ = నన్నయభట్టును, తిక్కనన్ = తిక్కన కవిని, పెద్దన్నన్ = అల్లసాని పెద్దన్నగారిని, పోతనన్ = బమ్మెర పోతనామాత్యుని, మరియున్ = యింకను, ఆంధ్రాంగనకున్ = తెనుగు భాషయను చెలువకు, వన్నియన్ = శోభను, తెచ్చిన = తెచ్చినట్టి, సుకవులన్ = సత్కవులను, మత్కావ్యసిద్ధికి = నా గ్రంథపరిపూర్తి నిమిత్తము, ఎంతయున్ = మిక్కిలి, ఎన్నుదున్ = పొగడుదును.

తా. బిడ్డా! నాయీ గ్రంధపరిపూర్తికై తెనుగుబాసను శోభింపజేసిన, నన్నయ, తిక్కన, పెద్దన, పోతన, మొదలగు కవుల నెల్లరను పొగడుదును.

క. జననియగు ఋతము, జ్ఞానము
జనకుడు, ధర్మంబు భ్రాత ♦ శాంతియె కాంతా
మణి, దయ నెచ్చెలి, తాలిమి
తనయుండని పలికె ధర్మ ♦ తనయుడు వత్సా. 4

టీ. వత్సా! ధర్మతనయుడు = ధర్మరాజు, ఋతము = సత్యము, జనని = తల్లి, అగుట = అగును, జ్ఞానము = వివేకము, జనకుడు = తండ్రి, ధర్మంబు = ధర్మము, భ్రాత = సోదరుడు, శాంతియే = శాంతమే, కాంతామణి = భార్య, దయ = కరుణ, నెచ్చెలి = చెలికాడు, తాలిమి = ఓర్పు, తనయుడు = కుమారుడు, అని = అగునని, పలికెన్ = చెప్పెను.

తా. బిడ్డా! సత్యమే తల్లి, జ్ఞానమే తండ్రి, ధర్మమే సోదరుడు, శాంతమే భార్య, కరుణయే మిత్రుడు, ఓరిమియే కుమారుడు, అని ధర్మరాజు చెప్పెను.

క. మానప్రాణంబుల నభి
మానం బాచంద్రతార ♦ మగునక్కతనన్
మానాభి రక్షణంబే
మానవ ధర్మమని పల్కె ♦ మారుతి వత్సా. 5

టీ. వత్సా! మారుతి = వాయుపుత్రుడగు భీముడు, మానప్రాణంబులన్ = మానము, ప్రాణము, అను యీ రెంటియందు, అభిమానంబు = అభిమానము, ఆచంద్రతారమగుట = చంద్రుడు, నక్షత్రములు ఉన్నంత

కాలము ఉండునది, అక్కాతవన్ = అకారణముచే, మానాభిరక్షణంబే = మానసంరక్షణమే, మానవధర్మమని = మనుష్యులకు ముఖ్యమగు ధర్మమని, పల్కెన్ = చెప్పెను.

తా. బిడ్డా ! మానము, ప్రాణము యను రెంటియందును, చంద్రుడు నక్షత్రములు యున్నంతకాలము స్థిరముగా నిలుచునది మానమేయగును. కాన మానమునే రక్షించుకొనవలయును.

క. అవనీసురులకు భోజన

మవనిన్ గోవులకుఁ గసవు ♦ నభిమతమగు ; లే

జవరాలికిఁ బతిరాకయు,

బవరము తనకిష్టమనియెఁ ♦ బార్థుఁడువత్సా. 6

టీ. వత్సా ! పార్థుడు = అర్జునుడు, అవనీసురులకున్ = బ్రాహ్మణులకు, భోజనము = (ఇతరులయింట) భోజనము సేయుట, అవనిన్ = లోకమున, గోవులకున్ = ఆవులకు, కసవు = లేతగడ్డి, లేజవరాలికి = వయస్సులోనున్న స్త్రీకి, పతిరాకయున్ = పెనిమిటి రాకయును, తనకున్ = ఆయర్జునునకు, పవరము = యుద్ధము, ఇష్టమనియెన్ = ప్రియమని చెప్పెను.

తా. బిడ్డా ! బ్రాహ్మణులకు యితరులయింట భోజనము సేయుటయు, ఆవులకు లేత గడ్డియు, వయస్సులోనున్న స్త్రీకి భర్తయొక్క రాకయు, తనకు యుద్ధము సేయుటయు యిష్టమని యర్జునుడు చెప్పెను.

క. పరనారిం దల్లివలెన్

బరధనమును మంటిపెళ్ల ♦ వలె, తనపోల్కిన్

ధరఁగల భూతములంగను

నరుఁడుత్తముఁడనుచు ♦ బల్కె ,ననులుడువత్సా. 7

టీ. వత్సా! నకులుడు = నకులుడు, పరనారికన్ = పరస్త్రీని, తల్లివలెన్ = తల్లివిధముగానున్నా, పరధనమును = ఇతరుల సొత్తును, మంటిపెళ్లవలెన్ = మన్నువలెను, ధరన్ = ప్రపంచమున, కల = ఉన్న, భూతములన్ = ప్రాణులను, తనపోల్కెన్ = తనవలెనే, కను = చూచునట్టి, నరుడు = మనుష్యుడు, ఉత్తముడనుచున్ = గొప్పవాడని, పలికెన్ = చెప్పెను.

తా. బిడ్డా! పరస్త్రీని తల్లివలెను, యితరుల ధనమును మన్ను వలెను, సమస్తభూతములను తనవలెను చూచువాడు ఉత్తముడని నకులుడు చెప్పెను.

క. నిత్యము గాదీ దేహ మ
నిత్యంబులు వైభవములు ♦ నిరతంబును దు
ర్మృత్యువు వెనుకొనియున్న ద
గత్యము ధర్మంబొనర్పఁ ♦ గడగుము వత్సా. 8

వత్సా! దేహము = శరీరము, నిత్యముగాదు = శాశ్వతముగాదు, వైభవములు = ఐశ్వర్యములు, అనిత్యంబులు = అస్థిరములు, నిరతంబును = ఎప్పుడును, దుర్మృత్యువు = చెడ్డదియైన మృత్యుదేవత, వెనుకొనియున్నది = వెన్నంటియున్నది, అగత్యము = అవసరముగా, ధర్మంబు = ధర్మము, ఒనర్పన్ = చేయుటకు, కడగుము = ప్రయత్నింపుము.

తా. బిడ్డా! శరీరము, ఐశ్వర్యము శాశ్వతమైనవికావు. చావు వెన్నంటియున్నది. కాన ధర్మము చేయుము.

క. నెమ్మి వసింతురు నీదే
హమ్మునఁ గామాదిచోరు ♦ లాజ్ఞ్యెరు సుజ్ఞా
నమ్మను రతనము దొంగిల
నెమ్మనమునఁ దలఁచి నీతి ♦ నెగడుము వత్సా! 9

టీ. వత్సా ! నీదేహమ్మునన్ = నీశరీరమునందు, కామాదిచోరులు = కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము, అను దొంగలు, ఆఱ్వురు = ఆఱుగురు, సుజ్ఞానమ్మను = వివేకముఅను, రత్నమున్ = రత్నమును దొంగిలన్, = దొంగిలించుటకై, వసింతురు = కాపురముందురు, నెమ్మనమునన్ = మనస్సున, తలచి = ఆలోచించి, నీతిన్ = బుద్ధితో, నెగడుము = ప్రవర్తింపుము.

తా. బిడ్డా ! నీదేహమందలి జ్ఞానమను రత్నమును దొంగిలించుటకు, కామము మొదలుగాఁగల ఆర్గురు దొంగలు వేచియున్నారు. కాన వివేకము గలిగి వారిని చేరనీయకుము.

క. చూడనగు మేడిపూవుల
పోడిమిఁ దెల్లనగు కాక ♦ ములఁ జేపలకా
ల్జాడలఁ జూడందగు ; పూ
బోడుల హృదయంబుఁ దెలియఁ ♦ బోలదువత్సా. 10

టీ. వత్సా ! మేడిపూవులన్ = మేడిపువ్వులను, పోడిమన్ = బుద్ధికుశలతచే, చూడనగున్ = చూడవచ్చును, తెల్లనగు = తెలుపురంగు గల, కాకములన్ = కాకులను, చేపల కాల్జాడలన్ = చేపల అడుగులను, చూడదగున్ = చూడవచ్చును, పూబోడుల = స్త్రీలయొక్క, హృదయంబున్ = మనస్సును, తెలియన్ = తెలిసికొనుట, పోలదు = శక్యముగాదు.

తా. బిడ్డా ! మేడిపువ్వులనైనను చూడవచ్చును. తెల్లని కాకులనైనను చూడవచ్చును. చేపల అడుగులనైనను తెలిసికొనవచ్చును. కాని స్త్రీల మనస్సులను తెలిసికొనలేము.

క. ధనదాత కన్న దాతకు
ననిలోఁ బిఱుతివియనట్టి ♦ యలఘునకు, జగం

బున నప్పులేనివానికి
ననిరె నమస్కృతులొనర్తు ♦ ననిహరివత్సా. 11

టీ. వత్సా ! హరి = విష్ణు, ధనదాతకున్ = డబ్బు దానము చేయువానికిని, అనిలోన్ = యుద్ధములో, పిఱుతివియనట్టి = వెన్నుజూపనట్టి, అలఘునకున్ = గొప్పవానికిని, జగంబున = ప్రపంచమున, అప్పులేనివానికిన్ = ఋణములేని వానికిని, నమస్కృతులు = నమస్కారములు, ఒనర్తును = చేయుదును, అని = అనిచెప్పి, అనిరెన్ = చెప్పెను.

తా. బిడ్డా ! ధనము దానము చేయువానికిని అన్నదానము చేయువానికిని, యుద్ధమున వెనుదిరుగని వానికిని, ఋణము లేనివానికిని నమస్కరింతునని కృష్ణుడు చెప్పెను. (అనగా వీరునలుగురు ఉత్తములు)

క. తనధనము బ్రహ్మవిదులకు
తనజవ్వనమును కులాంగ ♦ నకు, ప్రాణమునే
లినవాని కార్యములకున్
వినియోగింపవలె, కర్ణ ♦ విదితముపత్సా. 12

వత్సా ! తన ధనమున్ = తన డబ్బును, బ్రహ్మవిదులకున్ = బ్రహ్మవేత్తలకును, తనజవ్వనమును = తనయౌవనమును, కులాంగనకున్ = భార్యకును, ప్రాణమున్ = జీవమును, ఏలినవాని = పోషించినవాని, కార్యములకున్ = పనులకొఱకును, వినియోగింపవలెన్ = ఉపయోగింపవలెను, కర్ణవిదితము = కర్ణునిచే తెలుపబడినది.

తా. బిడ్డా ! మనుష్యుడు తన డబ్బును బ్రహ్మవేత్తలకును, తన యౌవనమును భార్యయందును, తనజీవమును స్వామికార్యములకును ఉపయోగింపవలెను.

క. తనువంతటికి శిరము, లో
చన మింద్రియముల, లవణము ♦ షడ్రసముల, స
ర్వనదుల జలము ప్రధానం
బని ధీవిదులండ్రు దీని ♦ నరయుమువత్సా. 13

టీ. వత్సా! తనువంతటికిన్ = శరీరమంతటికిని, శిరము = శిరస్సు, ఇంద్రియములన్ = సర్వేంద్రియములలోను, లోచనము = కన్ను, షడ్రసములన్ = ఆరురసముల (రుచుల) యందును, లవణము = ఉప్పున్ను, సర్వనదులన్ = సమస్త నదులలోను, జలము = ఉదకము, ప్రధానంబని = ముఖ్యమైనదని, ధీవిదులు = బుద్ధిమంతులు (పెద్దలు), అండ్రు = చెప్పుదురు, దీనిన్ = ఈవిషయమును, అరయుము = విచారింపుము.

తా. బిడ్డా! శరీరమంతటికి శిరస్సేయును, అన్ని యింద్రియములలోను కన్నేయును, ఆరు రసములలోను ఉప్పున్ను, ముఖ్యములని పెద్దలు చెప్పుదురు.

క. ఘటములు వేరగు మన్నొ
క్కటియె, నగలు వేరులైనఁ గాంచనమొకటే
యటు తనువులు వేరైనను
నెటులం బరమాత్మయొక్కఁ ♦ డేయగువత్సా. 14

టీ. వత్సా! ఘటములు = కుండలు, వేఱగున్ = వేఱువేఱుగా నున్నవి, మన్ను, ఒక్కటియె = ఒక్కటే, నగలు = ఆభరణములు, వేఱులైన = వేఱువేఱుగా నున్నను, కాంచనము = బంగారము, ఒకటే = ఒక్కటే, అటు = ఆవిధముగా, తనువులు = శరీరములు, వేరైనను = వేఱువేఱుగా నున్నను, ఎటులన్ = ఏవిధముగానైనను, పరమాత్మ = పరమాత్మ, ఒక్కఁడే = ఒక్కఁడేయగును.

తా. ఓయన్నా ! కుండలు వెన్నెరూపములుగా నున్ననూ మన్నొక్క-టియే, నగలు వెన్నెరూపములుగా నున్ననూ బంగారము ఒక్కటియే [illegible] దేహములు వేరువేరుగానున్ననూ పరమాత్మ ఒక్కఁడేయగును.

క. గురుబంధులు ధనరతులకు,
గురుభయ వ్రీడా ప్రకామ ♦ కులకు, సుఖము ని
ద్రయుఁ జదువరులకును, బ
ద్ధురుచులు క్షుద్బాధితులకుఁ ♦ గానమువత్సా. 15

ప్ర. వత్సా ! ధనరతులకున్ = ధనమునందు ఆశగలవారికి, గురు బంధులు = గురువులు, బంధువులు, కాముకులకున్ = కామాతురులకు (కాముకులకు), గురు భయవ్రీడా = భయమును, సిగ్గును, చదువరులకున్ = చదువునందాసక్తిగలవారికి, సుఖమున్ = సౌఖ్యము, నిద్రయున్ = నిద్రయు, క్షుద్బాధితులకున్ = ఆకలిచే బాధపడువారికి, పక్వ = [illegible], [illegible] రుచులు నున్నవిన్ని, కానము = చూడము (అనగా [illegible] లేను.)

తా. బిడ్డా ! ధనవ్యసనం గలవారికి గురువుగాని బంధువులుగాని [illegible]. కాముకులకు భయముగాని సిగ్గుగాని, ఉండదు. చదువునందాసక్తి గలవారికి సౌఖ్యముగాని నిద్రగాని యుండదు. ఆకలిగొన్నవారికి రుచిగాని పక్వముగాని ఉండదు.

క. దాతకు లేమియు, లోభికి
నాతత ధనమధమునకుఁ జి ♦ రాయువు, మృతి వి
జ్ఞాతకు, కులునకు దాస్యము
కాతరునకుఁ బాలనంబుఁ ♦ కలిలోవత్సా. 16

టీ. వత్సా! కలిలో = కలియుగములో, దాతకుఁ = దానము చేయు నుద్దేశము గలవానికి, లేమియుఁ = దరిద్రమును, లోభికిఁ — లోభివానికి, ఆతత ధనము — ఎంతోడబ్బును, అధమునకుఁ = పాపాత్మునకు, చిరాయువు = దీర్ఘాయుష్యమును, విజ్ఞాతకుఁ = తెలిసినవానికి, మృతి = చావున్నూ, కులునకుఁ = మంచి వంశములో బుట్టినవానికి, దాస్యము — నౌకరీవృత్తిచే జీవించుటయును, కాతరునకుఁ = అల్పునకు, పాలనంబు = పరిపాలనము (సంప్రాప్తమగుచున్నవి.)

తా. బిడ్డా! కలియుగమున దాత దరిద్రుడగుచున్నాడు. లోభి ధనవంతుడగుచున్నాడు. దుర్మార్గుడు చాలకాలము జీవించుచున్నాడు. మంచివాడు వేగముగా చచ్చిపోవుచున్నాడు. మంచి వంశములో బుట్టినవాడు నౌకరీవృత్తితో జీవించుచున్నాడు. అల్పుడు పరిపాలన చేయుచున్నాడు,

క. వనితావియోగమును, ఋణ
మును నపవాదియును, లేమి ♦ సఖ్యుల సంద
ర్శనము, మఱినీచసేవయు
ననలము లేకయె దహించు ♦ నాత్మను వత్సా. 17

టీ. వత్సా! వనితా వియోగమును — భార్యలేకయుండుటయును, ఋణమును = అప్పును, అపవాదయును — నిందయును, లేమిని — దరిద్రదశలో, సఖ్యుల = ఇష్టులయొక్క, సందర్శనము — కనబడుటయు (రాక) మఱిఁ = యింకను, నీచసేవయుఁ — అల్పులను సేవించుటయును, ఆత్మను = మనస్సును, అనలము — నిప్పు, లేకయె — లేకుండగనే, దహించుఁ = తగులబెట్టును.

తా. బిడ్డా! భార్యావియోగము, అప్పు, నింద, దరిద్రదశలో యిష్టులరాక, అల్పులసేవ, అను యీ అయిదున్నూ నిప్పులేకుండగనే మనస్సును తగులబెట్టును.

క. తరుణీ పుస్తకధనములు
పరులకిడం దిరిగిరావు ♦ వచ్చినవరుసన్
దరుణిచెడి, చినిగి పొత్తము
తిరిగిఘనం బరుగుదెంచు తథ్యమువత్సా. 18

టీ. వత్సా ! తరుణి = ఆడుది, పుస్తక — పుస్తకము, ధనము = సొమ్ము, పరులకు — యితరులకు, ఇడన్ = ఇచ్చినచో, తిరిగి = మరల, రావు చేరవు, వచ్చినన్ = ఒకవేళ చేరిననూ, వరుసన్ — క్రమముగా తరుణి — ఆడుది, చెడి = భ్రష్టయి, పొత్తము = పుస్తకము, చినిగి = చిరిగి, ఘనంబు — డబ్బు, తిరిగి = కొల్లలవడి, అరుగుదెంచున్ = వచ్చును, తథ్యము — నిజము.

తా. వత్సా ! ఆడుది, పుస్తకము, డబ్బు అను మూటిని యితరులకు ఇచ్చినచో తిరిగి చేరవు. చేరినను ఆడుది భ్రష్టయై వచ్చును, పుస్తకము చినిగిపోయి వచ్చును, డబ్బు కొల్లగొనబడి వచ్చును. ఇది నిజము.

క. తెలుపకుమీ యాయుర్విత్తం
బులు గృహకల్లోలమీవి ♦ పూజ్యత మంత్రం
బలతియు నౌషధమును, పొలఁ
తుల కలయిక నేరికేని ♦ తొమ్మిదివత్సా. 19

టీ. వత్సా ! ఆయువు = జీవితకాలము, విత్తంబులు = ధనము, గృహకల్లోలము = ఇంటిలోనికలత, ఈవి = దానము, పూజ్యత = మానము, మంత్రంబు = రహస్యము, అలతి = అవమానము, ఔషధము = మందు, పొలతులకలయిక = స్త్రీలతో గూడుట, తొమ్మిది = యీపైనజెప్పిన తొమ్మిదియు, ఏరికేన్ = ఎవ్వరికిని, తెలుపకుము = చెప్పకుము.

తా. విద్వా ! ఆయువు, ధనము, గృహచ్ఛిద్రములు, [illegible], [illegible] గహాస్యము, ఔషధము, అవమానము, స్త్రీలతోఁగూడుట, [illegible] టని ఇతరులతో చెప్పరాదు.

క. వనితాసుత పశుధనములు
ఋణానుబంధమునఁ గలుగుఁ ♦ ఋణమిసుమంతే [illegible] దీరం
టనె బోవునట్టి వానికి
మనమునను విచారమూనఁ ♦ మానుమువత్సా. 20

టీ. వత్సా ! వనితా = స్త్రీ అనఁగా భార్య, [illegible] [illegible] పశువులు, ధనము = డబ్బు, ఋణానుబంధమునన్ [illegible], గలుగున్ = సంప్రాప్తమగును, ఋణము = ఋణ[illegible], [illegible] తీరిపోయినవంటనే, పోవును = పైకెప్పు[illegible] నాయుట [illegible], [illegible] వానికిన్ = అట్టి నశించు [illegible] కొఱకు, మనమునన్ = మనసునందు, [illegible]చారము = దుఃఖము, ఊనన్ = పొందుట, మానుము [illegible].

తా. విద్వా ! భార్య, బిడ్డలు, పశువులు, ధనము ఋణానుబం[illegible] [illegible]నుబట్టి కలుగును, అట్టిఋణము తీరగానే పోవును. [illegible] [illegible] యుమాయి విచారపడరాదు.

క. పరదూషకుండు, లోభియు,
మరియున్నిగ మోక్షవిధుల మానినవాఁడున్,
చిరకోపి, కర్మచండా
లురు ; కులచండాలుఁడధికుఁ ♦ డుజూమీవత్సా. 21

టీ. వత్సా ! పరదూషకుండు = ఇతరుల నిందించువాఁడు, [illegible] పనినిగొట్టువాఁడు, మరియున్ [illegible], [illegible] [illegible]

...గము - వేదములయందు, ఉక్త = చెప్పబడిన, విధులకా = ముఖ్యసంబంధ మైన కర్మలను, మానినవాడుకా = విడిచిపెట్టినవాడును, చిరకోపి = దీర్ఘ కోపము గలవాడును, కర్మచండాలుడు = కర్మను విడుగుటచే అధము గణింపబడును, యీపైన చెప్పినవారికన్న, కులచండాలుడు = [illegible] చండాలుడు (పంచముగాదివాడు) అధికుడుకాడు - చెప్పవాడు సుమా.

తా. విద్వా ! ఇతరుల నిందించువాడు, లోభివాడు, వేదములయందు [illegible] సంబంధమైన కర్మలు విడిచినవాడు, దీర్ఘక్రోధి [illegible] [illegible] కర్మచండాలురు. వీరికన్న జాతిచండాలుడు ఉత్తముడు.

క. తినయు నయుదేంబ్లి నజూకొడ
యనిగటి, సేనకుంబలెా ద ♦ [illegible] బులు వో
యిన, బదినూళ్ళేడుంబ గిడ
చెన మిత్రుని పోల్కి [illegible] ♦ [illegible]వరా. 22

టి. [illegible] ! [illegible] - [illegible] - [illegible] - [illegible] [illegible] ప్రాయము పద్మ [illegible], [illegible] [illegible]వలెను, [illegible] - పటసంతాపములు [illegible], నీ [illegible] [illegible]లెను, పదియాకోడు [illegible] - [illegible] [illegible] గడచినవెనుక, మిత్రునిపోల్కిన - [illegible]లెను, [illegible] - [illegible]లెను.

తా. విద్వా ! కుమారుని ఆయుదేండ్ల [illegible], పదేండ్లు [illegible] అకును నౌకరువలెను, పదునారుపడ్సులు వాటిని [illegible] [illegible] [illegible] జూపవలెను.

క. తొలియొండ, ప్రేతధూమము
మలిన జలమును, వయసుమీరు ♦ మగువను రతిమీకా

గలిచేఁ బెరుగన్నము దిను
టలు నాయువు మానవుల క • డంచును వత్సా ! 23

టీ. వత్సా ! తొలియెండ = ఉదయకాలమందలి యెండను బడుట, ప్రేతధూమము = పీనుగుపొగసోకుట, మలినజలము = మురికినీటిని త్రాగుట, ఆయువు మీఱు ముగుద సురతముల్ = తనకన్న పెద్దదగు స్త్రీతో సంభోగము చేయుట, కలిన్ = యీకలియుగమందు, రేన్ = రాత్రులయందు, పెరుగన్నము దినుట = అన్నములో పెరుగుపోసికొని తినుట, మానవులకున్ = మనుష్యులకు, ఆయువున్ = జీవితకాలమును, అడంచున్ = క్షీణింపజేయును.

తా. బిడ్డా ! ఉదయకాలపు యెండపడుటయు, పీనుగుపొగ సోకుటయు, మురికినీరు త్రాగుటయు, తనకన్న పెద్దదగు స్త్రీతో సంభోగము చేయుటయు, రాత్రులయందు పెరుగన్నము తినుటయు, యీకలియుగములో ఆయువును క్షీణింపజేయును.

క. కడయెండ, హోమపుంబొగ,
చెడనిజలము, వయసులొచ్చు • చెలికలయికయున్
బుడమిం బాలన్నము సా
పడుట నిశలనాయువధిక • పరచును వత్సా. 24

టీ. వత్సా ! కడయెండ = సాయంకాలపు యెండపడుటయు, హోమపుంబొగ = అగ్నియందు నేయి మొదలగు వస్తువులను వ్రేల్చునపుడు వెడలు పొగసోకుటయు, చెడని జలము = స్వచ్ఛమైన నీరు త్రాగుటయు, వయసులొచ్చు చెలికలయికయున్ = తనకన్న చిన్నదానితో కూడుటయు, నిశలన్ = రాత్రులయందు, పాలన్నము = అన్నములో పాలు పోసికొని, సాపడుట = తినుటయు, ఆయువున్ = జీవితకాలమును, అధికపరచున్ = వృద్ధిచేయును,

తా. బిడ్డా ! సాయంకాలపు యెండయు, హోమపుపొగయు, లేత-
నీరు త్రాగుటయు, తనకన్న చిన్నదానితో కలియుటయు, రాత్రులయందు
పాలన్నము తినుటయు, వయస్సును వృద్ధిపరచును,

క. గోవొకటి, సింగములు మూ
డావిధిఁ బులులైదు పొడమె ♦ నైననధర్మ
ప్రావృతమున నయ్యవి చెడు
గోవులు ధర్మమున వృద్ధిఁ ♦ గాంచు నోవత్సా.   25

టీ. వత్సా ! గోవొకటి — ఆవు ఒక్కటిగాను, సింగములు — సింహములు, మూడు — మూడుగాను, ఆవిధిన్ — ఆప్రకారముగానే, పులులు — పెద్దపులులు, ఐదు — ఐదుగాను, పొడమెన్ — పుట్టెను, ఐనన్ — ఐనప్పటికిన్ని, అధర్మప్రావృతమునన్ — అధర్మపుపూడికవల్ల, అయ్యవి — ఆపులి, సింహములయొక్క వృద్ధి, చెడున్ — నశించును, గోవులు — ఆవులు, వృద్ధి — అభివృద్ధిని, గాంచును — పొందును.

తా. బిడ్డా ! ఆవుఒక్కటి పుట్టెను. సింహములు మూడేసియు, పులులు అయిదేసియు, పుట్టెను. కాని ధర్మముచే వీనిసంతతి నశించెను, ధర్మసంతానమగుటచే గోవులు వృద్ధిపొందును.

క. ఉత్తమము స్వార్జితము, పితృ
దత్తము మధ్యమము, భ్రాతృ ♦ ధనమధమంబౌ
చిత్తమునఁ దలపు వనితా
విత్తంబధమాధమంబు ♦ విసరావత్సా.   26

ప. వత్సా ! స్వార్జితము = తానుగడించుకొన్న సొమ్ము, ఉత్తమము = ఉత్తమమైనది, పితృదత్తము = తండ్రిచే సంపాదింపబడి యియ్యబడినసొమ్ము

నుష్యమము = మధ్యమమైనది, భ్రాతృధనము = సోదరులచే సంపాదింప బడి యివ్వబడినసొమ్ము, అధమము = నీచమైనది, జౌ = అగును, వనితా విత్తము = స్త్రీలవల్ల యివ్వబడినసొమ్ము, అధమాధమంబు = మిక్కిలి నీచ మయినదని, చిత్తమునన్ = మనస్సునందు, గిలవు = ఊహింపుము.

తా. బిడ్డా ! తానుగడించుకొన్న సొమ్ము ఉత్తమము, తండ్రిగడించి యిచ్చినసొమ్ము మధ్యమము, సోదరులవల్ల యివ్వబడినసొమ్ము అధమము, స్త్రీలవల్ల యివ్వబడినసొమ్ము అధమాధమము.

క. తమ కులవృత్తిన్ మనుట యు
త్తమము, కృషిన్ మధ్యమంబు ♦ దాస్యమ్మునొన
ర్చి మనుట యధమంబగు, చౌ
ర్యమునను జీవింప మృత్యు ♦ నగు నోవత్సా. 27

టీ. వత్సా ! తమ కులవృత్తిన్ = తమజాతిసంబంధమైన విద్యచేత మనుట = జీవించుట, ఉత్తమము = శ్రేష్ఠమైనది, కృషిన్ = వ్యవసాయములవలన జీవించుట, మధ్యమము = మధ్యమమయినది, దాస్యమ్ము = సేవకత్వము, ఒనర్చి = చేసి, మనుట = జీవించుట, అధమంబగు = నీచమయినదగును, చౌర్యమునన్ = దొంగతనములవలన, జీవింపన్ = బ్రతుకుట. మృత్యువగును = చావులేటస్థింబును = అనగా దానికంటెచావే మేలు.

తా. బిడ్డా ! తమ కులవృత్తివల్ల జీవించుట ఉత్తమము, వ్యవసాయములవలన జీవించుట మధ్యమము, సేవకావృత్తిచే జీవించుట నీచము, దొంగిలించి జీవించుట మృత్యువు.

క. క్షణకాలం బుత్తమునెడఁ
గనమధ్యమునందు రెండు ♦ గడియలు, నొకరే

యి నొకపవ లధముసెడ, దు

ర్గుణుసెడఁ జచ్చువఱకుండుఁ ♦ గోపమువత్సా. 28

టీ. వత్సా! కోపము = క్రోధము, ఉత్తముసెడఁ ఉత్తముని యందు, క్షణకాలము = క్షణము మాత్రమున్ను, మధ్యమునందు = మధ్యమునియందు, రెండుగడియలు = రెండుగడియలున్ను, అధముసెడఁ = నీచునియందు, ఒక రేయి ఒకపవలును = ఒకరాత్రి ఒకపగలున్ను, దుర్గుణుసెడఁ = దుర్మార్గునియందు, చచ్చువరకుఁ = బ్రతికి యున్నంతవరకును ఉండుఁ = ఉండును.

తా. బిడ్డా! ఉత్తమునియందు క్షణకాలము, మధ్యమునియందు రెండుగడియలు, నీచునియందు ఒకరాత్రి ఒకపగలును, దుర్మార్గునియందు బ్రతికియున్నంతవరకును కోపముండును.

క. తనయాత్మఁ దోచినటుజే

సిన సుఖమగు, గురువుచెప్పు ♦ చేతలఁ బ్రియముం

గను, పరబోధల నాశన

మునుగను, బ్రళయంబు స్త్రీల ♦ బుద్ధులవత్సా. 29

టీ. వత్సా! తనయాత్మ దోచినటు = తన బుద్ధికి తోచినట్లు, చేసినఁ = చేయగా, సుఖమగుఁ = సౌఖ్యముకలుగును, గురువు చెప్పు చేతలఁ = గురువుగారు చెప్పినట్లు చేసిన, ప్రియముగనుఁ = మేలును బొందును, పరబోధలఁ = ఇతరులు చెప్పినప్రకారము చేసిన, నాశనము గనుఁ = వినాశము బొందును, స్త్రీలబుద్ధులఁ = స్త్రీలు చెప్పునట్లు చేసిన, ప్రళయంబు = మృత్యువగును.

తా. బిడ్డా! తనకు దోచినట్లు చేసిన సుఖమును, గురువుచెప్పినట్లు చేసిన మరింతమేలును, యితరులు చెప్పినట్లు చేసిన నాశనమును, స్త్రీలు చెప్పునట్లు చేసిన మృత్యువును బొందుదురు.

క. ఆకలిగల యతిథిన్ విడి
వాకిట, నాపోశనంబుఁ ♦ బట్టుటలెల్లం
జేకొని కల్లుఁ ద్రాపుటగా
దే, కుడుచుటగోపలలముఁ ♦ దినుటయొవత్సా. 30

టీ. వత్సా! వాకిటన్ = వాకిటయందు. ఆకలిగల యతిథిన్ = ఆకలిచేత పీడింపబడుచున్న యాచకుని, విడి — విడిచిపెట్టి, ఆపోశనంబు జేయుట లెల్లం = పురిసిడితో నీరుపుచ్చికొనుటంతయు, చేకొని కల్లు ద్రాపుటగాదే = చేతిలో కల్లు త్రాగినట్లగును, కుడుచుట అన్నము తినుట, గోపలలము = గోమాంసము. దినుటయొ — తినినట్లగును.

తా. బిడ్డా! ఆకలితోనున్న యాచకుని వాకిటనే విడిచి తాను ఆపోశన పట్టినయెడల కల్లుత్రాగినట్లును, అన్నము తినినయెడల గోమాంసము తినినట్లును అగును.

క. కనుట మనోవికలత, స్ప
ర్శనమున ధననాశనంబు ♦ సంభోగమునన్
దనురుం బాపము వేశ్యకుఁ
జనదే ? ప్రత్యక్షరాక్ష ♦ సాకృతివత్సా. 31

టీ. వత్సా! (వేశ్యను) కనుటన్ = చూచుటవలన, మనోవికలత = మనస్సు చలించుటయును, స్పర్శనమునన్ = తాకుటవలన, ధననాశనంబు = డబ్బు పోవుటయును, సంభోగమునన్ — కూడుటవలన, పాపము = పాపమున్ను, తనరున్ = అతిశయించును, వేశ్యకున్ — ఆట్టివెలయాలికి, ప్రత్యక్షరాక్షసాకృతి = ఎదురుగా కనపడే రాక్షసియనుట, చనదే — చెల్లదా, అనగా ఒప్పును.

తా. బిడ్డా ! ప్రత్యక్షరాక్షసులగు వేశ్యలను జూచుటవలన మనస్సు చలించుటయును, ముట్టుకొనుటవలన ధనము నశించుటయును, సంభోగము వలన పాపమున్ను చుట్టుకొనును.

క. జడుని, బు_త్తడిని, భేరిని,
చెడువనితను, జెడుహయమును ♦ జెఱకున్ దిలలన్
గడుమర్దన సేయఁగవలె
నడరన్ గుణవృద్ధికొఱకు ♦ నవనిన్ వత్సా.   32

టీ. వత్సా ! జడుని = మందబుద్ధిగలవానిని, పుత్తడిని = బంగారమును, భేరిని = భేరీనిన్ని, చెడువనితను = చెడ్డస్త్రీనిన్ని, చెడుహయము = చెడ్డగుఱ్ఱమునున్ను, చెఱకున్ = చెఱకునున్ను, తిలలన్ = నువ్వులనున్ను, అవనిన్ = భూమియందు, గుణవృద్ధికొఱకున్ = బాగు పెచ్చు నిమిత్తము, కడున్ = ఎక్కువగా, మర్దన సేయగవలెన్ = మర్దించి చేయవలెను.

తా. బిడ్డా ! మందబుద్ధిని, బంగారమును, భేరిని, చెడుస్త్రీని, చెడు గుఱ్ఱమును, చెఱకును, నువ్వులను, మర్దనచేసిన గుణము వృద్ధిపొందును.

క. ఇరువురు రాజులు, మఱి ము
వ్వురు బాపలు, శూద్రులునలు ♦ వురుఁగోమటులే
వురుఁ గలసిపోవుకార్యము
లురువడి దగ్ధంబుగాక ♦ యున్నే ? వత్సా.   33

టీ. వత్సా ! ఇరువురురాజులు = ఇద్దరురాజులు, మఱి = ఇంకను, ముప్వురుబాపలు = ముగ్గురుబ్రాహ్మణులు, శూద్రులునలుగురు = నలుగురు శూద్రులు, కోమటులేవురున్ = అయిదుగురు కోమట్లును, కలసిపోవు

కార్యములు = కూడిచెళ్ళినపనులు, ఉరువడికా = జెంటనే, దగ్ధంబుగాక యున్నే = చెడకుండా యుండునా ? అనగా చెడును.

తా. బిడ్డా ! ఇద్దరు రాజులు, ముగ్గురు బ్రాహ్మణులు, నలుగురు శూద్రులు, ఐదుగురు కోమట్లు, కలసి యొకపనిమీద బోయిన చెడును.

క. వర్ధిలు నిశి శశివలనన్
వర్ధిలును దినంబుసూర్య ♦ భగవానునిచే
వర్ధిలు ధర్మమున జగము
వర్ధిలు సుకుమారువలన ♦ వంశమువత్సా. 34

టీ. వత్సా ! నిశి = రాత్రి, శశివలనన్ = చంద్రునివల్ల, వర్ధిలుకా = వృద్ధిబొందును, దినంబు = పగలు, సూర్యభగవానునిచేకా = సూర్యదేవుని వల్ల, వర్ధిలుకా = వృద్ధిబొందును, జగము = ప్రపంచము, ధర్మమునకా = ధర్మముచేత, వర్ధిలుకా = వృద్ధిబొందును, వంశము = కులము, సుకుమారు వలనకా = యోగ్యుడైన కుమారునివల్ల, వర్ధిలుకా = వృద్ధిబొందును.

తా. బిడ్డా ! చంద్రుడు రాత్రినిన్ని, సూర్యుడుపగటినిన్ని, ధర్మము ప్రపంచమునున్ను, మంచికుమారుడు వంశమునున్ను ప్రకాశింపజేయుదురు.

క. ధనము గణింపఁగ దుఃఖము
గణియించిన దాచదుఃఖ తరమాసై లే
దని గాబడి వ్యయమగునని
వనట వొడమునట్టి ధనము ♦ వంద్యమెవత్సా ! 35

. వత్సా ! ధనము = డబ్బు, గణియింపగకా = సంపాదింగఁటకు, దుఃఖము = విచారము, గణించిన = సంపాదించిన సొమ్ము, దాచకా =

కాపాడుటకు, దుఃఖకరము = మిక్కిలి దుఃఖము, ఆపై = ఇంకను, రాబడి = ఆదాయము, లేదని = రాలేదనిన్ని, వ్యయమగునని = ఖర్చు అగునని, వనటవొడయుకా = దుఃఖము కలుగును, అర్థిధనము = అర్థిదుఃఖకరమైన డబ్బు, వంద్యమె = నిందింపడగినది.

తా. మిత్రా! ధనము గణించునప్పుడు దుఃఖము, సంపాదించిన ధనము కాపాడునప్పుడు దుఃఖము, ఇంకను ఆదాయము రాలేదనిన్ని, ఖర్చుఅయినదనిన్ని దుఃఖము, కాబట్టి దుఃఖమును కలిగించు ధనమునునిందింపవలయును.

క. పశుపతియొగాని, లక్ష్మీ
పశుండైననుగాని, వనజ ♦ భవుండైననుగా
ని సుపర్వ వర్యులేనియు
నొసటంగల వ్రాతఁదుడువ ♦ నోల్లరువత్సా. 36

టీ. వత్సా! పశుపతియోగాని = శివుడుగాని, లక్ష్మీ పశుడైననుగాని = విష్ణువుగాని, వనజభవుడైననుగాని = బ్రహ్మగాని, సుపర్వవర్యులేనియుగాని = దేవతలుగాని, నొసటంగల వ్రాతను = నుదుట వ్రాసిన వ్రాతను, తుడువనొల్లరు = చెరుపలేరు.

తా. మిత్రా! శివుడుగాని, విష్ణువుగాని, బ్రహ్మగాని, దేవతలుగాని, యెవ్వరైనను, నుదుటవ్రాసిన వ్రాత తుడుపలేరు.

క. వినుముత్సాహము, సాహస
మును, ధైర్యము, విక్రమంబు ♦ బుద్ధియుశక్తుల్
దనరు నరునందు దేవుం
డనయముఁ గలఁడనుచు వినిచి ♦ రార్యులువత్సా! 37

టీ. వత్సా ! వినుము = ఆలకించుము, ఉత్సాహము = సంతోషము, సాహసము = తెగువ, ధైర్యము = ధీరత్వము, విక్రమము = శౌర్యము, బుద్ధియు = తెలివి, శక్తుల్ = బలమున్ను, ఇవి, తనరు = కలిగినట్టి, నరు సందున్ = మనుష్యునియందు, అనయంబున్ = ఎల్లప్పుడు, దేవుండు = దేవుడు, కలడనుగున్ = ఉండెనని, ఆర్యులు = పెద్దలు, వినిచిరి = చెప్పిరి.

తా. బిడ్డా ! ఉత్సాహము, సాహసము, ధైర్యము, పరాక్రమము, బుద్ధి, శక్తి యీ ఆరుగుణములు గలవానియందు దేవుడు గలడని పెద్దలు చెప్పిరి.

క. సంతుష్టిలేని బాపఁడు,
సంతుష్టిం బొందునృపతి ♦ జగమున లజ్జా
క్రాంతయగు వేశ్య, సిగ్గునొ
కింతయు లేని కులనారి ♦ కీడ్పడువత్సా. 38

టీ. వత్సా ! జగమునన్ = భూమియందు, సంతుష్టిలేని బాపడు = సంతోషములేని బ్రాహ్మణుడు, సంతుష్టింబొందు నృపతి = సంతోషము గలరాజు, లజ్జాక్రాంతయగు వేశ్య = సిగ్గుగలవేశ్య, సిగ్గునొకింతయులేని = కొంచెమైనను సిగ్గులేని, కులనారి = కులస్త్రీ, కీడ్పడున్ = కీడును బొందుదురు.

తా. బిడ్డా ! సంతుష్టిలేని బ్రాహ్మణుడు, సంతుష్టిగలరాజు, సిగ్గు గలవేశ్య, సిగ్గులేనికులస్త్రీ, వీరు చెడిపోవుదురు.

క. శిలమీఁది గంధమలఁదకు
జలమునఁగల నీడగనకు ♦ సాపడకేహ్యాం
బొలయు బిడాలోచ్ఛిష్టము
తొలగున్ జుమి లక్ష్మివేల్పు ♦ దొరకున్ వత్సా. 39

టీ. శిలమీఁదిగంధమున్ = రాతిమీఁది గంధమును, అలఁదకు = పూసికొనవద్దు, జలమునన్ = నీటియందు, కలనీడను = ఉన్న నీడను, కనకు = చూచుకొనవద్దు, ఏహ్యంబొలయు = అసహ్యమును కలుగఁజేయు, విడాలోచ్ఛిష్టమున్ = పిల్లి యెంగిలి చేసినదానిని, సాపడకు = తినవద్దు (ఆరగింపు చేసిన) లక్ష్మి = ఐశ్వర్యము, వేల్పుదొరకున్ = దేవేంద్రునకైనను, తొలఁగన్ జాఁమి = సళించిపోవును సుమీ.

తా. విద్యా! రాతిమీఁది గంధము పూసికొన్నను, నీటిలో నీడ చూచిన్నను, పిల్లి యెంగిలి చేసినదానిని తిన్నను, దేవేంద్రునకైనను ఐశ్వర్యము పోవును.

క. తొలఁగుకృషివలన క్షామము
తొలఁగు జపంబున నఘంబు ♦ తొలఁగున్ గలహం
బెలమి మౌనమ్మున, జాగ్రత
వలనన్ దొలఁగును భయంబ ♦ వశ్యము తథ్యా. 40

టీ. తథ్యా! అవశ్యము = నిశ్చయముగా, కృషివలనన్ = వ్యవసాయమువలన, క్షామము = కఱవు, తొలఁగన్ = పోవును, జపంబునన్ = జపముచేయుటవలన, అఘంబు = పాపము, తొలఁగున్ = పోవును, మౌనమ్మునన్ = మాఱుమాటాడకుండుటవలన, కలహంబు = జగడము, ఇలన్ = భూమియందు, తొలఁగున్ = పోవును, జాగ్రతవలనన్ = జాగ్రత్తవలన, భయంబు = భయము, తొలఁగును = పోవును.

తా. విద్యా! కృషివలన కఱవు, జపము చేయుటవలన పాపము, మౌనమువలన కలహము, జాగ్రత్తవలన భయమును పోవును.

క. జగడాలమారి, చోరిణి,
వగలాడి, పరాకుకూఁత ♦ పతికిన్నను ము

న్నుగఁ దినితెగఁ దిరుగుసతిన్
బగఁబిల్లల తల్లియైన ♦ వదలుమువత్సా. 41

టీ. వత్సా! జగడాలమారి = జగడమాడు స్వభావముగలదియు చోరిణి — దొంగతనము గలదియు, వగలాడి — పరిహాసముగా మాట్లాడు నదియు, పరానుకూల= యితరుల కనుకూలమైనదియు, పతికన్నను మున్ను గదిని — మగనికంటె ముందుగాతిని, తెగదిరుగుసతిన్ — నిర్భయముగా సంచరించు భార్యను, పగన్ = శత్రుత్వముపహించి, పిల్లలతల్లియైనన్ - ఎక్కువమంది బిడ్డలను కన్నదైనను, వదలుము = విడిచిపెట్టుము.

తా. బిడ్డా! జగడమాడు స్వభావముగలదియు, దొంగతనము గలదియు, పరిహాసముగా మాట్లాడునదియు, ఇతరులకనుకూలమైనదియు, మగనికంటె ముందుగా తినునట్టిదియు, తరచు పొరుగిండ్లకు పోవుచుండునదియు, అగుభార్యను, పిల్లలతల్లియైనను విడిచిపెట్టవలెను.

క. శకటమునకైదు, నశ్వము
నకుఁబది దంతావళమ్ము ♦ నకువెయిమూరల్
బ్రకటముగ దవ్వుఁజనవలె
నికఖలునకుఁ జాలదూర ♦ మేగుమువత్సా. 42

టీ. వత్సా! శకటమునకున్ = బండికి, ఐదు = అయిదును, అశ్వమునకున్ = గుఱ్ఱమునకు, పది = పదియును, దంతావళమ్మునకున్ = ఏనుగునకు, వెయిమూరల్ = వేయిమూరలును, ప్రకటముగన్ = ప్రసిద్ధముగా, దవ్వుజనవలెన్ = దూరముగా నడువవలెను. ఇకన్ = అటుతరువాత, ఖలునకున్ = దుర్మార్గునకు, చాలదూరము = విస్తారదూరమును, ఏగుము = నడువుము.

తా. బిడ్డా! బండికి ఐదుమూరలు దూరముగాను, గుఱ్ఱమునకు పది మూరలు దూరముగాను, ఏనుగునకు వేయిమూరలు దూరముగాను, దుర్మార్గునకు చాలాదూరముగాను తొలగవలయును.

క. విసమగు భోజనమరుగమి
విసమగు నలవాటులేమి ♦ విద్దియలెల్లన్
విసమగుఁ బేదకు గోష్ఠియు
విసమగు ముదుసలికి వయసు ♦ పెండ్లము వత్సా. 43

టీ. వత్సా! భోజనము = తిండి, అరుగమి = జీర్ణింపనప్పుడు, విసమగున్ = విసమగును, అలవాటులేమి = అభ్యాసము లేకపోవుటచేత, విద్దియలెల్లన్ = విద్యలన్నియు, విసమగున్ = విసమగును, పేదకున్ = దరిద్రునకు, గోష్ఠియు = సల్లాపము, విసమగున్ = విసమగును, ముదుసలికిన్ = ముసలివానికి, వయసుపెండ్లము = పడుచుపెండ్లము, విసమగున్ = విషమగును.

తా. బిడ్డా! జీర్ణముకానప్పుడు భోజనమును, అభ్యాసము లేనప్పుడు విద్యలును, దరిద్రునకు గోష్ఠియు, ముసలివానికి పడుచు పెండ్లమును విసమగును.

క. గోవెలఁది, యాచకుండును,
భూవరు,డల్లుండు పేర్మి ♦ బుడుతండును నీ
యేవ్వరుఁ గలిమియు లేమియు
భావింపక తెమ్మటందురు ♦ వసుధన్ వత్సా. 44

టీ. వత్సా! వసుధన్ = భూమియందు, గోవెలది - వేశ్య, యాచకుండును = బిచ్చగాడును, భూవరుడు - రాజు, అల్లుండు - అల్లుడును, పేర్మిబుడుతండును - ప్రేమగల పిల్లవాడును, ఈయేవ్వురు = ఈ

అయిదుగురు, కలిమియు = సంపద, లేమియు = పేదరికము, భావింపక = తలపక, తెమ్మటండ్రు = ఇవ్వమని కోరుదురు.

తా. బిడ్డా ! వేశ్య, యాచకుడు, రాజు, అల్లుడు, పిల్లవాడు, యీ అయిదుగురు తమకు బెట్టుమనియే కోరుదురుగాని, కలిమి లేములను పాటించరు.

క. క్షితిపతి పాపములఁ బురో
హితుఁడు, జనాఘంబులొగి మ ♦ హీవరుఁడందున్
సతిపాపముఁ బతి, ఛాత్రుని
పతితంబులు దేశికుండు ♦ నడయును వత్సా. 45

టీ. వత్సా ! క్షితిపతి = రాజుయొక్క, పాపములన్ = పాపములను, పురోహితుడు = పురోహితుడును, జన = జనులయొక్క, అఘంబులు = పాపములు, ఒగిన్ = వరుసగా, మహీవరుడు = రాజు, అందున్ = పొందును, సతిపాపము = భార్యయొక్క పాపము, పతి = మగడు, ఛాత్రుని = శిష్యునియొక్క, పతితంబులు = పాపములు, దేశికుండు = గురువు, నడయున్ = పొందుదురు.

తా. బిడ్డా ! రాజుపాపము పురోహితుడును, జనులపాపము రాజును, భార్యపాపము భర్తయును, శిష్యునిపాపము గురువున్నూ పొందుదురు.

క. స్వరమేరూపము కోయిల
కరయఁ గురూపునకు రూప ♦ మగువిద్య, మునీ
శ్వరులకుఁ దాలిమి రూపము
తరుణికి రూపంబు గుణము ♦ తథ్యము వత్సా. 46

టీ. వత్సా! కోయిలకున్ = కోయిలకు, స్వరమే = కంఠధ్వనియే, రూపము = అందము, అరయన్ = ఆలోచించగా, కురూపులకున్ = ఆకార విహీనులకు, విద్య = విద్యయే, రూపము = అందము, మునీశ్వరులకున్ = తపస్సు చేసికొనువానికి, తాలిమి = ఓర్పు, రూపము = అందము, తరుణికిన్ = స్త్రీకి, గుణము = పాతివ్రత్యమే, రూపము = అందము, తథ్యము = యథార్థము.

తా. బిడ్డా! కోకిలకు స్వరమే రూపము, రూపహీనులకు విద్యయే రూపము, తపస్సు చేసికొనువారికి ఓర్పే రూపము, స్త్రీలకు పాతివ్రత్యమే రూపము.

క. శరనిధిఁ గురిసిన వానయు
 ధరణిన్ ధనవంతునకును ♦ దానంబిడుటల్
 నిరుపేద జవ్వనము, నో
 గిరమిడ సాపడినవాని ♦ కిన్ వృథ వత్సా. 47

టీ. వత్సా! శరనిధిన్ = సముద్రములో, కురిసినవానయు = కురిసినట్టి వానయు, ధరణిన్ = భూమియందు, ధనవంతునకున్ = డబ్బుగలవానికి, దానంబిడుటల్ = ధర్మము చేయుటయును, నిరుపేద = నిరుద్రునియొక్క జవ్వనము = యౌవనము, సాపడినవానికిన్ = అన్నము తినినవానికిన్, ఓగిరమిడన్ = అన్నము పెట్టుటయును, వృథ = వ్యర్థము.

తా. బిడ్డా! సముద్రములో కురిసినవాన, ధనవంతునకిచ్చినదానము, దరిద్రునియొక్క యౌవనము, కడుపునిండినవానికి పెట్టిన అన్నము, ఇవి వ్యర్థములు.

క. విమునఁగవలె లజ్జను సా
 పమునెడఁ బొడునెడఁ జోరి ♦ వ్యవహారమునన్

దొడరునెడ, నాట్యమొనరుచు
నెడలన్ వాయించునెడల ♦ నిలలో వత్సా. 48

టీ. వత్సా ! ఇలలోన్ = భూమియందు, సాపడు నెపన్ — భోజనము చేయునపుడు, పాడునెడన్ — సంగీతము పాడునప్పుడును, పోరన్ = యుద్ధము చేయునపుడును, వ్యవహారమునన్ = వ్యవహారము చేయునపుడును, నాట్యమొనరుచు నెడలన్ = ఆడునప్పుడును, వాయించు నెడలన్ = వాయించునపుడును, లజ్జను = సిగ్గును, విడునగిపలెన్ = విడిచిపెట్టవలెను.

తా. బిడ్డా ! భోజనము చేయునపుడును, సంగీతము పాడునపుడును, యుద్ధము చేయునపుడును, వ్యవహారము చేయునపుడును, ఆడునపుడును, వాయించునపుడును, సిగ్గును విడువవలెను.

క. మిన్నే బల మండజముల
కెన్నంజేపలకు నుదక ♦ మేబల మిలలో
మన్నిని బల మబలులకుఁ
బన్నుగ నర్భకుల కేడ్పు ♦ బలమగు వత్సా. 49

టీ. వత్సా ! అండజములకున్ = పక్షులకు, మిన్నే = ఆకాశమే, బలము = బలము, చేపలకున్ = చేపలకు, ఎన్నన్ = విచారింపగా, ఉదకమే = నీరే, బలము = బలము, ఇలలోన్ = భూమియందు, అబలులకున్ బలము లేనివారికి, మన్నిని = రాజొక్కడు, బలము — బలము, పన్నుగన్ = ఒప్పునట్లుగా, అర్భకులకున్ = పిల్లలకు, ఏడ్పు - ఏడ్పుటయే, బలము = బలము.

తా. బిడ్డా ! పక్షులకు ఆకాశము, చేపలకు నీరు, బలములేనివారికి రాజు, పసిపిల్లలకు ఏడ్పు, బలము.

క. ఒడయండు లేనికార్యము,
పడంతుకలకు, దుర్మతులకుఁ ♦ బంపిన పనులున్
బుడుతలకున్ బెక్కురకున్
వడిచెడు కర్జములు చెడున ♦ వశ్యము వత్సా. 50

టీ. వత్సా! ఒడయండు = యజమాని, లేనికార్యము - లేనటువంటిపని, పడంతుకలకున్ - స్త్రీలకున్ను, దుర్మతులకున్ - పిచ్చివారికిన్ని, పంపడు = నియోగింపబడిన, పనులున్ - పనులున్ను, బుడుతలకున్ - పిల్లవాండ్రకును, పెక్కురకున్ - చాలమందికిని, వడిన్ - శీఘ్రముగా, చెడు - చెడును, కర్జములు = పనులు, అవశ్యము = నిశ్చయముగా, చెడున్ = చెడిపోవును.

తా. బిడ్డా! యజమానిలేని కార్యము, స్త్రీలకు పెత్తనమిచ్చిన కార్యము, పిచ్చివారికిచ్చిన కార్యము, పిల్లలకు చేర్పించిన కార్యము, చాలమంది యధీనము చేసినకార్యము, శీఘ్రమే చెడిపోవును.

క. జవ్వన మర్థము నరులకు
జవ్వనులకు జవ్వనంబు ♦ సౌభాగ్యంబౌ
జవ్వనము విద్య బుధులకు
జవ్వనమగు తరులకున్ వ ♦ సంతము వత్సా. 51

టీ. వత్సా! నరులకున్ - పురుషులకు, జవ్వనము - యౌవనము, అర్థము - ధనము, జవ్వనులకున్ - స్త్రీలకు, జవ్వనము - యౌవనము, సౌభాగ్యము - సుభగత్వము (సుమంగళీత్వము), ఔన్ - అగును, బుధులకున్ - పండితులకు, విద్య = చదువు, జవ్వనము - యౌవనము, తరులకున్ - చెట్లకు, వసంతము - వసంతకాలము, జవ్వనము = యౌవనము, అగున్ - అగును.

తా. బిడ్డా ! పురుషులకు ధనమున్నూ, స్త్రీలకు సౌభాగ్యమున్నూ, పండితులకు చదువున్నూ, చెట్లకు వసంతకాలమున్నూ యౌవనము.

క. లలనకు వేఱు బరుండుట
చెలికానికిఁ బలుకకుంట ♦ క్షితి దాసునకున్
దలగొరుగుట దొంగకు వధ
సలుపుట దండనములంద్రు ♦ సరసులు వత్సా. 52

టీ. వత్సా ! లలనకున్ = భార్యకు, వేఱుబరుండుట = వేఱుగా పరుండుటయు, చెలికానికిన్ = స్నేహితునకు, బలుకకుంట = మాటలాడకుండుట, క్షితిన్ = భూమియందు, దాసునకున్ = సేవకునకు, తలగొఱుగుట = తలగొరిగించుట, దొంగకున్ = దొంగకు, వధసలుపుట = హింసచేయుట, (ఇవి) సరసులు = బుద్ధిమంతులు, దండనములు = శిక్షలు, (అని) అంద్రు = చెప్పుదురు.

తా. బిడ్డా ! భార్యకు వేఱుగాపరుండుట, స్నేహితునకు మాటలాడకుండుట, దాసునకు తలగొరిగించుట, దొంగకు హింసచేయుట, దండనములని పెద్దలు చెప్పుదురు.

క. విను మప్పుల పాల్జేసిన
జనకుండును, వ్యభిచరించు ♦ జననియు, ఖలుఁడౌ
తనయుండు, కుసితయగు సతి
విను శతుౖవులందు౹సీతి ♦ విదు లో వత్సా. 53

టీ. వత్సా ! వినుము = ఆలకించుము, అప్పులపాల్జేసిన = అప్పులను పప్పగించిన, జనకుండును = తండ్రియును, వ్యభిచరించు = దుర్నడతతో తిరుగు, జననియున్ = తల్లియును, ఖలుడౌ = మూర్ఖుడగు, తనయుండున్ =

కొడుకును, కుపితయగు = కోపముగల, సతి = భార్యయును, శత్రువులు = పగవారని, నీతివిదులు = పండితులు (పెద్దలు) అంద్రు = అందురు.

తా. బిడ్డా! అప్పులపాల్జేసిన తండ్రియు, చెడునడవడిగల తల్లియు, మూర్ఖుడగు కుమారుడును, కోపముగల భార్యయును శత్రువులని పెద్దలు చెప్పుదురు.

క. జనకుండు బాల్యంబున జ
వ్వనమున నాథుండు, ముదిమి ♦ వచ్చిన తనయుల్
గని పోషింతురు గావున
వనితలకు స్వాతంత్ర్యమీయ ♦ వలవదు వత్సా. 54

టీ. వత్సా! బాల్యంబునన్ = చిన్నతనమునందు, జనకుడు = తండ్రియును, జవ్వనమునన్ = యౌవనమందు, నాథుండు = భర్తయును, ముదిమివచ్చినన్ = ముసలితనమునందు, తనయుల్ = కుమాళ్ళును, కని = చూచి, పోషింతురు = పోషించెదరు, కావునన్ = కాబట్టి, వనితలకున్ = స్త్రీలకు, స్వతంత్రము = స్వేచ్ఛ, ఈయవలదు = ఇవ్వరాదు.

తా. బిడ్డా! స్త్రీలను బాల్యమునందు తండ్రియు, యుక్తవయస్సునందు భర్తయు, ముసలితనమున కుమాళ్ళును పోషించుచుందురు. కాబట్టి స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యమివ్వరాదు.

క. జననాథుని, వృద్ధుని, గురు,
ననలుం, జూలాలి, దేవు ♦ నర్భకుని, గృహం
బును, బుణ్యక్షేత్రమ్మును
గనఁ జనఁదగు ఫలసహితము ♦ గా నిల వత్సా. 55

టీ. వత్సా ! ఇలన్ = భూమియందు, జననాథునిన్ = రాజును, వృద్ధునిన్ = ముసలివానిని, గురున్ = గురువును, అనలున్ = అగ్నిహోత్రుని, చూలాలిన్ = గర్భవతిని, దేవున్ = దేవుని, అర్భకునిన్ = బాలకుని, గృహంబును = తనయిల్లును, పుణ్యక్షేత్రమును = పుణ్యక్షేత్రమును, కనన్ = చూచుటకు, ఫలసహితముగాన్ = పండ్లు మొదలగునవి పట్టుకొని, చనఁగన్ = వెళ్ళవలెను.

తా. ఓ వత్సా ! రాజును, ముసలివానిని, గురువుగారిని, అగ్నిహోత్రుని, గర్భవతిని, దేవుని, బాలకుని, స్వగృహమును, పుణ్యక్షేత్రమును, చూచుటకు వెళ్ళునపుడు పండ్లుపట్టుకొని వెళ్ళవలెను. (అనగా) వట్టిచేతులతో వెళ్ళరాదు.

క. మధురపదార్థంబునఁ గని
యధికృతి, చేదున నశింప • నగు శ్లేష్మం బా
విధసామంబునఁ గోపము
సదయుని శాంతంబుఁగను దు • రాత్ముఁడు వత్సా. 56

టీ. వత్సా ! శ్లేష్మము = కఫము, మధుర = తియ్యనయిన, పదార్థంబునన్ = వస్తువుచేత, అధికృతిని = ఎక్కువగుటను, కని = పొంది, చేదునన్ = చేదుగల వస్తువుచేత, నశింపనగున్ = తగ్గిపోవును, ఆవిధిన్ = ఆప్రకారముగానే, దురాత్ముఁడు = చెడ్డమనస్సుగలవాఁడు, సామంబునన్ = మంచిమాటలచే, కోపమున్ = కోపమును, సదయుతిన్ = కఠినపుమాటల చేత, శాంతంబున్, నెమ్మదిని, కనున్ = పొందును.

తా. ఓ వత్సా ! శ్లేష్మము తీపివస్తువులచే వృద్ధిబొంది చేదువస్తువులచే తగ్గునట్లు దుష్టుఁడు మంచిమాటలచే కోపించి చెడ్డమాటచే శాంతము పొందును,

క. విద్దియ నేర్పినవాఁడును, వి
పద్దశఁ గాపాడువాఁడు ♦ వడు గొనరుచు వా
డిద్ధరణి నన్నదాతయు
తద్దయుఁ దనుఁ గన్నవాడు తండ్రులు వత్సా. 57

టీ. వత్సా! విద్దియ నేర్పినవాడుఁన్ = చదువు చెప్పినవాడును, విపద్దశన్ = కష్టకాలమందు, కాపాడు వాడున్ = రక్షించినవాడును, వడుగు = ఉపనయనము, ఒనరుచు వాడున్ = చేసినవాడును, ఇద్ధరణిన్ = ఈ భూమియందు, అన్నదాతయున్ = అన్నము పెట్టినవాడును, తద్దయున్ = ఇంకను, తనున్ = తనను, కన్నవాడున్ = కనినవాడును, తండ్రులు = తండ్రులు.

తా. బిడ్డా! చదువు చెప్పినవాడును, కష్టకాలమందు కాపాడిన వాడును, ఉపనయనము చేసినవాడును, అన్నము పెట్టినవాడును తన్ను కన్నవాడును యీ అయిదుగురు తండ్రులు.

క. గురుసతియు, నన్నభార్యయు
ధరణీపు నిల్లాలు, మఱియుఁ ♦ దనుఁ గన్నదియున్
తరుణీమాతయు నేవ్వరు
నరయఁగఁ దల్లులనిపల్కి ♦ రార్యులు వత్సా. 58

టీ. వత్సా! గురుసతియున్ = గురువుగారి భార్యయును, అన్న భార్యయున్ = అన్నగారి పెండ్లామును, ధరణీపు నిల్లాలున్ = రాజుగారి భార్యయును, మఱియున్ = ఇంకను, తనుగన్నదియున్ = తనను కన్నదియును, తరుణీమాతయున్ = భార్యయొక్క తల్లియును (అత్తగారును) అరయఁగన్ = విచారించగా, ఏవ్వరున్ = ఈ అయిదుగురును, తల్లులని = తల్లులని, ఆర్యులు = పెద్దలు, పల్కిరి = చెప్పిరి.

తా. బిడ్డా ! గురుభార్యయును, అన్నభార్యయును, రాజుభార్యయును, కన్నతల్లియును, అత్తగారును, ఈ అయిదుగురును తల్లులని పెద్దలు చెప్పిరి.

క. చతురతయున్ దాతృత్వము
ధృతియున్ సమయజ్ఞతయును ♦ ఇలసాజముగా
జతఁగూడంగావలె నధి
రతినేర్వఁగఁ బాటుపడిన ♦ రావో వత్సా. 59

టీ. వత్సా ! చతురతయున్ — నేర్పుగా మాట్లాడుటయును, దాతృత్వమున్ — దానమిచ్చుటయును, ధృతియున్ — ధైర్యము కలిగియుండుటయును, సమయజ్ఞతయును = సమయము మెఱుఁగుటయును, ఇలన్ — భూమియందు, సాజముగా = తనతో కూడ పుట్టినవై, జతగూడంగాన్ — వెంటనంటి రావలెను (కాని) అధిరతిన్ — ఆసక్తితో, నేర్వఁగన్ = నేర్చుకొనుటకు, పాటుపడినన్ = కష్టించినను, రావు = పట్టుపడవు.

తా. బిడ్డా ! నేర్పుగా మాట్లాడుట, దానమిచ్చుట, ధైర్యము కలిగియుండుట, సమయము మెఱుఁగుట, అను యీ గుణములు పుట్టుకతో రావలెనే గాని, నేర్చుకొందమన్ననూ రావు.

క. పుట్టుకతోడనె రావలె
నెట్టనొ గానము కవిత్వ ♦ మిల హాస్యంబున్
గిట్టితనము ధర్మజ్ఞత
పట్టుపడ వభ్యసింప ♦ వలె నన వత్సా. 60

టీ. వత్సా ! గానమున్ = సంగీతమును, కవిత్వమున్ — కవిత్వమును, ఇలన్ = భూమియందు, హాస్యమున్ — హాస్యమును, గిట్టితనమున్ —

సూరత్వమును, ధర్మజ్ఞత = దాతృత్వమును, పుట్టుకతోడనే = తనతోకూడ పుట్టినపిమ్మట, ఎట్టనో = ఏవిధముగానో, రావలెను = రావలెను. (కాని) అభ్యసింపవలెననఁ = నేర్చుకొందమన్నను, పుట్టం బడవు = రావు.

తా. బిడ్డా! సంగీతము, కవిత్వము, హాస్యము, శూరత్వము, దాతృత్వము, అను నివి పుట్టువుతోకూడ రావలసినవే కాని నేర్చుకొందమన్నను పట్టుపడవు.

క. కుమతియగు సతీసంగతి,
యమరి న్నమ్మించి గొంతు • లణచెడి మిత్రి
త్వము, గర్వితుదాస్యము, స
ర్పములు గలుగు నింటవసతి • మరణము వత్సా. 61

టీ. వత్సా! కుమతియగు = దుష్టబుద్ధిగల, సతీసంగతి = భార్యాసాంగత్యమును, అమరిన్ = ఒప్పునట్లుగా, నమ్మించి = నమ్మకము కలుగ జేసి, గొంతులణచెడి = గొంతుకోయు, మిత్రత్వమున్ = స్నేహమును, గర్వితు = గర్వము గలవానియొక్క, దాస్యమున్ = సేవయున్నూ, సర్పములు = పాములు, కల్గునింటన్ = వున్నయింటిలో, వసతి= నివసించుటయును, మరణము = చావును కలిగించును.

తా. బిడ్డా! దుర్మార్గురాలగు భార్యతో సాంగత్యమును, గర్వము గల నీచుని సేవయును, నమ్మించి గొంతులుకోయు స్నేహమును, పాములున్న యింటిలో కాపురము సేయుటయును, తప్పక మరణమును కలిగించును.

క. తనయింటనె యవగుణమును
తనపురముననె యధికారి • తనదగు దేశ

మ్మనఁనే జనపతి, పండితుఁ

డనయము నెల్లెడలఁ బూజ్యు ♦ లగుదురు వత్సా. 62

టీ. వత్సా! అపగుణుడు = మూర్ఖుడు, తనయింటనె = తనయింటి యందె, అధికారి = అధికారము గలవాడు (ఉద్యోగి) తనపురమునను = తనపట్టణమందె, జనపతి = రాజు, తనదేశమ్మునను = తనదేశమందె, పండితుడు = విద్వాంసుడు, అనయముగ = ఎల్లప్పుడును, ఎల్లెడలన్ = అన్నిచోట్లయందును. పూజ్యులగుదురు = గౌరవింపబడుదురు.

తా. బిడ్డా! మూర్ఖుడు తనయింటియందును, అధికారి తనపట్టణమందును, రాజు తనదేశమందును, విద్వాంసుడు ఎల్లచోట్లను గౌరవింపబడుచుండును.

క. అతిభుక్తము, నిష్ఠురతయు,

నుదయాస్తమయముల నిదుర ♦ నొగిమాసిన వ

ల్వధరించుట, పలు, దోమమి

మధువైరికి నేని లచ్చి ♦ మలపును వత్సా. 63

టీ. వత్సా! అతిభుక్తమున్ = ఎక్కువగా తినుటయును, నిష్ఠురతయున్ = కఠినముగా మాట్లాడుటయును, ఉదయాస్తమయములన్ = ఉదయకాలమందును సాయంకాలమందును, నిదురన్ = నిద్రించుటయును, ఒగిన్ = మరియు, మాసినవల్వ = మాసినబట్ట, ధరించుట = కట్టుట, పలుదోమమి = పళ్ళుతోముకొనకుండా యుండుటయు, (ఇవి) మధువైరికి నేనిన్ = విష్ణుమూర్తికైనను, లచ్చిన్ = ఐశ్వర్యమును, మలపును = పోగొట్టును.

తా. బిడ్డా! మితిమీరి తినుటయు, కఠినముగా మాట్లాడుటయు, ఉదయసాయంకాలములందు నిద్రించుటయు, మాసినబట్ట కట్టుటయు, పళ్ళుతోముకొనకుండా యుండుటయు, అను నివి విష్ణుమూర్తి వంటివానికైనను ఐశ్వర్యమును పోగొట్టును.

క. జలరుహదళ నిభవ క్త్రము
లలిఁజందన శీతలంబు ♦ లగుభాషణముల్
బలువినయముఁ గ ర్తరకుం
దులయగు హృదయముఁగలాఁడు♦ధూర్తుడు వత్సా. 64

టీ. వత్సా! జలరుహదళ = తామరరేకుతో, ఇభ = సమానమైన వక్త్రమున్ = ముఖమున్నూ, లలిన్=వికాసముగా, చందన శీతలంబులు = మంచిగంధముతో సమానమైన చల్లనివి, అగు = అయినట్టి, భాషణముల్ = మాటలున్నూ బలువినయముల్ = అతివినయమున్నూ, కర్తరకున్ = కత్తెరతో, తులయగు = సమానమగు, హృదయమున్ = మనస్సును, కలాడు = కలిగినవాడు, ధూర్తుడు = మోసగాడు,

తా. బిడ్డా! తామరరేకుతో సమానమగు ముఖము, మంచిగంధము వలె చల్లనగు మాటలు, మిక్కిలి నమ్రతయు, కత్తెరతో సమానమగు మనస్సును, గలవాడు మోసగాడని తెలిసికొనుము.

క. పతిహీన సతీయౌవన
వితతంబును, దల్లిలేని ♦ పిల్లల బ్రతుకున్
క్షితిఁ బులుసు లేనిభోజన
మతిశాంతము లేని తపము ♦ నగు వృథ వత్సా. 65

టీ. వత్సా! పతిలేని = పెనిమిటిలేని, సతి = భార్యయొక్క, యౌవన = జవ్వనముయొక్క, వితతంబును = అతిశయమును, తల్లిలేని = తల్లిలేనట్టి, పిల్లల = బిడ్డలయొక్క, బ్రతుకున్ = జీవితమును, క్షితిన్ = భూమియందు, పులుసులేని = పులుసులేనట్టి, భోజనమున్ = తిండియును, అతి = మిక్కిలి, శాంతమున్ = ఓర్పును, లేని = లేనట్టి, తపమున్ = తపస్సును, వృథ = వ్యర్థము, అగున్ = అగును.

తా. బిడ్డా ! చెడునడతలేని స్త్రీయొక్క యౌవనాతిశయమును, తల్లిచావు పిల్లలబ్రతుకుటయున్నూ, పులుసులేని భోజనమున్నూ, శాంతములేని విద్వన్నన్నూ, వ్యర్థములని తెలిసికొనుము.

క. మితభోజనము, ధరిత్రీ
పతిమన్నన, బాలురాడు ♦ పలుకులునుఁ బతి
వ్రతయగు కులసతి కూటమి
యతిముద మమృతోపమాన ♦ మగునో వత్సా. 66

టీ. వత్సా ! మితభోజనము = మితముగా తినుట, ధరిత్రీపతి = రాజుయొక్క, మన్నన = గౌరవము, బాలుర = పిల్లలు, ఆడు = మాట్లాడు, పలుకులు = మాటలు, పతివ్రతయగు = మంచిగుణములుగల, కులసతి = కుల పత్నియొక్క, కూటమి = సంగమము, అతి = మిక్కిలి, ముదము = సంతోషకరమైనది, అమృతోపమానము = అమృతముతో సమానమయినవి, అగును = అగును.

తా. బిడ్డా ! మితముగా భుజించుట, రాజుల గౌరవము, బాలుర పలుకులు, మంచిగుణములుగల భార్యతో కూడిక, ఇవి అమృతముతో సమాన ములగును.

క. ఇల సప్త కష్టములు, ఋణ
ములమున్గుట భుక్తశేషమును ♦ మెసవుట, శ్రీఁ
దొలఁగుట, ముదిమియు, రోగము,
నలజారుఁడు, చోరుఁడగుట ♦ యాచన వత్సా, 67

టీ. వత్సా ! ఋణముల మున్గుట = అప్పులపాలగుట, భుక్తశేష మును = ఎంగిలిఅన్నమును, మెసవుట = తినుట, శ్రీదొలగుట = దరిద్రు

డగుట, ముదిమియు = ముసలితనమువచ్చుట, రోగము = రోగముగలవాఁడ గుట, జారుడు=వ్యభిచారియగుట, చోరుడగుట=దొంగయగుట, యాచన= యాచించువాడగుట, (ఇవి) ఇలన్ = భూమియందు, అష్టకష్టములు = ఎనిమిది కష్టములు.

తా. బిడ్డా! అప్పులపాలగుట, ఎంగిలి అన్నము తినుట, దరిద్రుడగుట, ముసలితనము, రోగమువచ్చుట, జారుడు, దొంగవాడు, యాచకుడు అగుట యీరెనిమిది అష్టకష్టములు,

క. ఇల నష్టభోగములు, కొడు
కులు, దాసీజనము, బందు • గులు, వాహనముల్
వలసిన నగలున్ సేవకు
లలరుట, ధన ధాన్య వృద్ధి • నందుట వత్సా. 68

టీ. వత్సా! కొడుకులు = కుమాళ్ళును, దాసీజనము = పరిచారిక లును, బందుగులు = చుట్టములును, వాహనముల్ = వాహనములును, వలసినవగలున్ = కావలసినట్టి నగలును, సేవకులు = నౌకరులు, అలరుట= యమకూడియుండుట, ధన = ధనముయొక్కయు, ధాన్య = ధాన్యము యొక్కయు, వృద్ధి = ఎక్కువను, అందుట = పొందుట, ఇలన్ = భూమియందు, అష్టభోగములు = ఎనిమిది ఐశ్వర్యములు.

తా. బిడ్డా! కొడుకులను, పరిచారికలను, చుట్టములను, వాహనము లను, నగలను, నౌకర్లను, ధనవృద్ధియు, ధాన్యవృద్ధియు కలిగియుండుటయే అష్టభోగములు.

క. అమితముగ భూపద్రిదక్షిణ
లు మహా కాశ్యాదినగరా • లున్ సేతువున

సములుంజేసినఁ గల పు
ణ్యమసందేహము మాతృవంద నమునన్ వత్సా. 69

టీ. - వత్సా ! అమితముగన్ = ఎక్కువగా, భూప్రదక్షిణలు భూమిక ప్రదక్షిణలు చేయుటవల్లను, మహాకాశ్యాది యాత్రలున్ = మహాకాశి మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములు సేవించుటవల్లను, సేతుస్నానములు జేన్ = సేతువులో స్నానముచేసినందువల్లను, కలపుణ్యము, = కలిగెడు పుణ్యమును మాతృవందనమునన్ = తల్లికి నమస్కరించినందువల్ల, అందెదవు పొందెదవు.

తా. వత్సా ! అనేకమార్లు భూప్రదక్షిణ చేయుటవల్లను, కాశీ మొదలయిన మహాపుణ్యక్షేత్రములు సేవించుటవల్లను, సేతువులో స్నానము చేసినందువల్లను, కలిగెడు పుణ్యము, తల్లికి భక్తితో నమస్కరించినందున పొందెదవు.

క. కొఱగావు ఖలునిసేవయు
చిఱుతల చెల్మియు, వివాద • చేడెల తోడన్
ధరణి నకారణహాసము,
నరయని సంస్కృతము, ఖర•యానము వత్సా. 70

టీ. - వత్సా ! ఖలునిసేవయు = దుర్మార్గుని కొలువును, చిఱుతల బాలురతో, చెలిమియు = స్నేహమును, చేడెలతోడన్ = స్త్రీలతో, వివాద = పోట్లాడుటయును, ధరణిన్ = భూమియందు, అకారణ = కారణములేకుండా, హాసమును = నవ్వుటయును, సంస్కృతమున్ = సంస్కృత భాషను, అరయము = తెలిసికొనకుండుటయును ఖరయానము = గాడిదనెక్కి తిరుగుటయును, (ఇవి) కొఱగావు = ప్రయోజనమైనవి కావు.

తా. బిడ్డా! దుర్మార్గునియొక్క సేవయు, బాలకులతో స్నేహము ను, స్త్రీలతో వాదమును, కారణములేక నవ్వుటయును, సంస్కృతభాషను తెలిసికొన కుండుటయును, గాడిదనెక్కి తిరుగుటయును ఇవి మనుజుని తేలికపరచును,

క. స్ఫురదిర కవితారచనా
భరమెంతయుఁ గవియెఱుంగుఁ ♦ బరులెరుగుదురే?
యెరుగుఁ గనిపెంచు సతి, పొ
ల్పెరుగునె గొడ్రాలు ప్రసవ ♦ వేదన వత్సా. 71

టీ. వత్సా! స్ఫురదిర = ఎక్కువగా స్ఫురించు, కవితారచనా భరము = కవిత్వపు టల్లికయొక్క కష్టము, ఎంతయుఁన్ = అంతను. కవి యెఱుఁగున్ = పండితుడేయెఱుఁగును, (కవియేయెరుగును) పరులు = ఇతరులు, ఎరుగుదురే = ఎరుగరు, ప్రసవవేదనన్ = ప్రసవించునప్పుడు గలబాధ, కనిపెంచు సతి = బిడ్డలగను స్త్రీ, ఎరుగున్ = ఎరుగునుగాని, గొడ్రాలు = బిడ్డలు గననట్టి స్త్రీ, పొల్పు = ఆగాడ, ఎరుగునె = ఎరుగదు.

తా. బిడ్డా! కవిత్వముయొక్క కష్టము కవీశ్వరునకే తెలియును గాని, యితరులకు దెలియనట్లుగా, ప్రసవవేదనయొక్క కష్టము పిల్లలగన్న స్త్రీకి తెలియునుగాని, బిడ్డలగనని స్త్రీకి తెలియదు.

క. అమృతంబునకై మును సం
ద్రమును మథింప మురహరికి ♦ లచ్చియును విషం
బు మహేశ్వరునకుఁ బరి ల
భ్యములయ్యె నదృష్టమూల ♦ మట్టిది వత్సా. 72

టీ. వత్సా! మును = పూర్వకాలమందు, అమృతంబునకై = అమృతముకొఱకు, సంద్రమును = సముద్రమును, మథింపఁగ = తరువగా, ముర

హరికిన్ = విష్ణుమూర్తికి, లచ్చియున్ = లక్ష్మీదేవియున్నూ, మహేశ్వరునకున్ = శంకరునకు, విషంబు = విషమున్నూ, పరిలభ్యములయ్యెన్ = పొందబడినవయ్యెను, అదృష్టమూలము = అదృష్టవశము, అట్టిది = అటువంటిదేసుమా.

తా. బిడ్డా ! పూర్వము అమృతము కొఱకు పాలసముద్రమును మథించినప్పుడు విష్ణువునకు లక్ష్మియు, శివునకు విషమును దొఱకెను, కాబట్టి దేనికిని అదృష్టమే కారణము.

క. ధరణి నజా యుద్ధంబున
నరయ సతీపతుల కలహ • మందు ప్రభాత
స్ఫురితాబ్ద ధ్వనుల మును
జరిపెడు శ్రాద్ధములఁ గ్రియలు • స్వల్పము వత్సా. 73

టీ. వత్సా ! ధరణిన్ = భూమియందు, అజాయుద్ధంబునన్ = మేకపోతుల పోట్లాటయందును, అరయన్ = విచారించగా, సతీపతుల = భార్యాభర్తలయొక్క, కలహమందున్ = పోట్లాటయందును, ప్రభాత = ప్రాతఃకాలమందు, స్ఫురిత = పుట్టిన, అబ్దధ్వనులన్ = మేఘముల ఆడంబరమందును, మునుల్ = ఋషులు, జరిపెడు = చేయునట్టి, శ్రాద్ధములన్ = శ్రాద్ధములయందును, క్రియలు, స్వల్పము = ఆరంభమందు అధికముగను చివరకు స్వల్పముగను కనబడును.

తా. బిడ్డా ! మేకపోతుల పోట్లాటయందును, భార్యాభర్తల కలహమందును, ప్రాతఃకాలపు మేఘముల ఆడంబరమందును, మునులు జరిపెడి శ్రాద్ధములయందును, మొదట అధికముగను, చివరకు స్వల్పముగను కనబడును.

క. తరణిజువలెఁ గోపము, వై
తరణి యట్టులాశ, కల్ప ♦ తరువటు విద్యా
తరళత, నందనవనమటు
ధరనానందంబుఁ బరగు ♦ తథ్యము వత్సా. 74

టీ. వత్సా! కోపము = కోపము, తరణిజువలెన్ = సూర్యకుమారుఁడైన = యమధర్మరాజునవలె బాధించునదియును, ఆశ = ఆశ, వైతరణి యట్టుల = వైతరణినదివలె దాటవీలులేనిదియు, విద్యాతరళత = విద్యగొప్ప, ఆధిక్యత, కల్పతరువటు = కల్పవృక్షమువలె కోరికల నిచ్చునదియు, ధరను = భూమియందు, ఆనందంబు = సంతోషము, నందనవనమటు = ఇంద్రుని పూలతోటవలె సుఖము నిచ్చునదియు, (అయి) తథ్యము = యథార్థముగా, పరగున్ = ఒప్పును,

తా. బిడ్డా! కోపము యమధర్మరాజువలె బాధించునదియు, ఆశ వైతరణీనదివలె దాటవీలులేనిదియు, విద్య కల్పతరువువలె కోరికలనిచ్చునదియు, సంతోషము నందనవనమువలె సుఖము నిచ్చునదియు అయిఒప్పును.

క. సారంబులేని యీ సం
సారంబున సారమొండు ♦ శ్వశురగృహంబే
గౌరీవరుఁడు హిమాద్రి, ర
మారమణుం డబ్ధినిదుర ♦ మరగిరి వత్సా. 75

టీ. వత్సా! సారములేని యీ సంసారంబునన్ = సారములేని యీసంసారమునందు, సారమొండు = సారమైనవొక్కటి, శ్వశురగృహంబే = అత్తవారిల్లే, హిమాద్రిన్ = హిమవత్పర్వతముమీద, గౌరీవరుడు = శంకరుడును, అబ్ధిన్ = సముద్రములో, రమారమణుండున్ = లక్ష్మీభర్తయైన విష్ణుమూర్తియును, నిదురమరగిరి.

తా. బిడ్డా ! సారములేని యీసంసారమునందు అత్తవారిల్లొక్కటి యే సారమయినది. కావుననే యీశ్వరుడు హిమాలయపర్వతము మీదను, విష్ణుమూర్తి సముద్రమందును, నిద్రించిరి.

క. చితకన్నఁ జింతయెక్కుడు
వెతఁగూర్చునదెట్లులన్న ♦ విగతప్రాణున్
జితగాల్చును, చింత సమ
న్వితజీవు దహించునెపుడు ♦ వినుమా వత్సా. 76

టీ. వత్సా ! చితకన్నన్ = శవమును కాల్చుటకు పేర్చిన కట్టెల కన్నను, చింత = విచారము, ఎక్కుడు = గొప్పదియును, వెత = దుఃఖమును, కూర్చున్ = కలుగజేయును, అదెట్లులన్నన్ = అదెట్లనగా, చిత = చిత, విగతప్రాణున్ = చచ్చినవానిని, కాల్చున్ = దహించును, చింత = మనోవిచారము, సమన్వితజీవున్ = ప్రాణముతోయున్న వానిని, ఎపుడున్ = ఉన్నంతకాలము, దహించున్ = కాల్చును, వినుమా = ఆలకించుమా.

తా. బిడ్డా ! చిత, చింత, యీరెండిటిలో చింతయే గొప్పది. ఏలనన చిత చచ్చినదేహమును, చింత బ్రతికియున్న దేహమును కాల్చును.

క. ఉదయాస్తమయంబుల, మ
ధ్యదినంబున, జలమునందు ♦ నగపడునెపలన్
గదిసి వికర్తనుఁ గన వల
వదుగావున దీని మరువ ♦ వలదో వత్సా. 77

టీ. వత్సా ! వికర్తనున్ = సూర్యుని, ఉదయాస్తమయంబులన్ = ఉదయించునపుడును, అస్తమించునపుడును, మధ్యదినంబునన్ = మధ్యా

న్నామప్పుడును, జలమునందున్ = నీళ్ళయందును, అగపడునెడలన్ = కనుపించినప్పుడు, కదిసి _ సమీపించి, కనన్ _ చూచుట, ... దు ... కూడదు, కావున _ కాబట్టి, దీని _ యీ సూర్యమండలమును, మనుజులకు _ ... చి ... గూడదు.

తా. బిడ్డా ! ఉదయించుచున్నట్టు ... అస్తమించుచున్న ... ంటినీన్ని, ఆకాశమధ్యమం దున్నట్టు ... నీటిలో కనబడేటప్పుడున్ను, సూర్యుని జూడరాదు.

క. జలకంబులాడు నెడఁ, గ
జ్జలముందీర్చునెడఁ, దుమ్ము ♦ సమయంబునఁ, దా
వలువ విడఁగి నీరాడు నె
డలఁ, గుడువఁగఁ బత్నిఁ గాంచు ♦ టల్పేము నతాన. 78

టీ. పత్నీ ! జలకంబులాడునెడన్ = స్నానము చేయుచుండగా ... కజ్జలమున్ = కాటుక పెట్టుకొనుచుండగాను, తుమ్ము సమయంబునన్ _ తుమ్మునప్పుడును, తాన్ _ తాను, వలువ విడఁగిన్ = దిగంబరయై యుండగాను, నీరాడునెడలన్ = ... పడునప్పుడును, కుడువఁగన్ = భోజనము చేయునప్పుడును, పత్నిన్ _ భార్యను, గాంచుటల్ = చూచుటలు, ... _ ...

తా. బిడ్డా ! భార్య, స్నానము చేయునప్పుడును, కాటుక పెట్టుకొనునప్పుడును, తుమ్మునప్పుడును, దిగంబరియై యున్నప్పుడును, ... భోజనము చేయునప్పుడును, ఆమెను ... రాదు.

క. పతితోఁ గలసి భుజించిన
మతియోగాసమునెయుఁ ... ♦ మానుజుని, ...

తతిఁ గట్టుత్రాళ్ళఁ దాటకు
మతినెన్నండేని దీని ♦ మరువకు వత్సా. 79

టీ. వత్సా ! సతితోఁ = భార్యతో, కలసి = కూడి, భుజింపకు = భోజనము చేయవద్దు, జడిఁ = వర్షము కురియుచుండగా, అతియానము సేయఁబోకు = పరుగెత్తకు, పశుసంతతిఁ = పశువుల సమూహమును, కట్టుత్రాళ్ళఁ = కట్టెడు త్రాళ్ళను దాటకు = దాటకూడదు. దీనిఁ = ఈ సంగతిని, మతిఁ = మనస్సునందు, ఎన్నండేని = ఎప్పటికిని, మరువకు = మరచిపోవద్దు.

తా. బిడ్డా ! భార్యతోఁ కలసి భోజనముచేయరాదు, వర్షమునందు పరుగెత్తరాదు పశువులను కట్టెడు త్రాళ్ళ దాటరాదు.

క. అనలంబు నోటనూదకు
మనలంబునఁ గాచుకొనకు ♦ మంఘ్రులఁ, పలుకం
జనదు చెఱగుమాసిన జ
వ్వనితో, గనకావులించు ♦ వనితన్ వత్సా. 80

టీ. వత్సా ! అనలంబుఁ = నిప్పును, నోటఁ = నోటితో, ఊదకుము = ఊదవలదు, అనలంబునఁ = నిప్పునందు, అంఘ్రులఁ = పాదములను, కాచుకొనకు = కాచకూడదు, చెఱగుమాసిన = అంటువడియున్న, జవ్వనితోఁ = స్త్రీతో, పలుకంజనదు = మాట్లాడగూడదు, ఆవులించు = ఆవులించెడు, వనితఁ = స్త్రీని, కనకు = చూడకుము.

తా. బిడ్డా ! నోటితో నిప్పు ఊదకు, నిప్పుమీద పాదములు కాచకు, బహిష్టయైన స్త్రీతో మాట్లాడకు, ఆవులించెడుస్త్రీని చూడకుము.

క. ధరియింపఁబోకు మన్నులు
ధరియించిన విరులు జన్ని ♦ దములు నగలు నం

బరములును పాదరక్షలు
ధరణిఁ గమండలము లివియ ♦ తలఁపుము వత్సా. 81

టీ. వత్సా ! అన్యులు = ఇతరులు, ధరియించిన = తాల్చిన, విరులు = పుష్పములను, నగలు = వస్తువులను, అంబరములును = బట్టలును, పాదరక్షలు = చెప్పులను, కమండలము = కమండలమును (సన్యాసులు జలముంచుపాత్ర,) ధరణిక = భూమియందు, ధరియింపబోకు = ధరించవద్దు.

తా. బిడ్డా ! ఇతరులు ధరించిన పువ్వులను, యజ్ఞోపవీతమును, వస్తువులను, బట్టలను, చెప్పులను, కమండలమును, నీవుధరింపరాదు.

క. మనుఁజే నలుపుట, కొనపం
టను గోళ్ళనుగొఱుకుటయు, తృ ♦ ణంబులఁ గురులన్
బనివడి పెఱుకుటలును నా
శనముం గల్పించునిద్ది ♦ సత్యము వత్సా. 82

టీ. వత్సా ! మనుక = మంటిని, చేన్ = చేతిలో, నలుపుట = నలుపుటయును, కొనపంటను = కొనపళ్ళతో, గోళ్ళను గొఱుకుటయున్ = గోళ్ళు కొఱుకుకొనుటయు, తృణంబులక = గడ్డిపరకలను, కురులక = వెంట్రుకలను, పనిగడి = పనిబూని, పెఱుకుటలును = తెంపుటయును, ఇద్ది = యీపైచెప్పిన చేతలు, నాశనముక = చేటును, కల్పించుక = కలుగజేయును, సత్యము = నిజము.

తా. బిడ్డా ! మన్ను చేతితో నలుపుటవల్లను, కొనపళ్ళతో గోళ్ళు కొఱుకు కొనుటవల్లను, గడ్డిపరకలు, వెంట్రుకలు తెంపుటవల్లను, నాశనము సంభవించును.

క. ఊరికినే నింటికిఁ జను
ద్వారంబులు మూసియున్న ♦ తఱి నయ్యెడకున్
వేఱు తెరవునం జొరక వ
నీరుహములక్రింద నిశల ♦ నిలువకు వత్సా. 83

టీ. వత్సా! ఊరికినేన్ = పొరుగూరికిగాని, ఇంటికిన్ = స్వంత యింటికిగాని, చను = పోవు, ద్వారంబులు = మార్గములు, మూసియున్న తఱిన్ = మూసియున్న సమయములో, అయ్యెడకున్ = ఆయాచోట్లకు, వేఱు తెరవునం = వేఱుమార్గమున, జొరకు = ప్రవేశించవద్దు, అవనీరుహంముల క్రిందన్ = చెట్లక్రింద, నిశలన్ = రాత్రులయందు, నిలువకు = కూర్చుండకు.

తా. బిడ్డా! ఊరికిగాని, ఇంటికిగాని, పోవుమార్గములను బంధించినప్పుడు మారుత్రోవలగుండా వెళ్ళుటకు ప్రయత్నించవద్దు. రాత్రులయందు చెట్లక్రింద కూర్చుండరాదు.

క. స్నానము సేయకు మెన్నఁడుఁ
బోనిమడుపులందుఁ నిశల ♦ భుజియించునటన్
మానుగ రోగగ్రస్తుఁడ
వైనపుడు, దిగంబరుండ ♦ వయ్యును వత్సా. 84

టీ. వత్సా! ఎన్నఁడుపోని మడుపులందున్ = ఎన్నడును దిగనటువంటి మడుగులయందును, నిశలన్ = అర్ధరాత్రులయందును, భుజియించునటన్ = భోజనముచేసిన తర్వాతను, మానుగన్ = ఒప్పునట్లుగా, రోగగ్రస్తుడవైనపుడు = జబ్బుగానున్నపుడును, దిగంబరుండవయ్యును = బట్టలేనపుడును, స్నానము సేయకుము = స్నానము చేయకూడదు.

తా. ఓ వత్సా ! ఎప్పుడు ఎరుగని మడుగులలోను, అర్ధరాత్రియందును, భోజనము చేసినవెంటనే, జబ్బుగానున్నపుడును, బట్టలు లేకుండా యున్నపుడును, స్నానము చేయకూడదు.

క. అరి, నరిమిత్రుని ధర్మము
నెరపని పూరుషుని, జోరు ♦ నెఱిఁ బరవనితన్
ధర యెన్నఁడు సేవింపకు
మురువడినందునఁ బ్రమాద మొందెదు వత్సా. 85

టీ. వత్సా ! అరిన్ = శత్రువును, అరిమిత్రుని = శత్రువుయొక్క స్నేహితుని, ధర్మము నెరపని పూరుషుని = ధర్మము చేయనివానిని, చోరునిన్ = దొంగవానిని, నెఱిన్ = క్రమముగా, పరవనితన్ = ఇతర స్త్రీని, ధరన్ = భూమియందు, ఎన్నడున్ = ఎప్పుడును, సేవింపకుము = సేవింపరాదు, మరువడిన్ = ఎక్కువగా, అందున = అందువలన, ప్రమాదము = ఆపద, ఒందెదు = పొందెదవు.

తా. వత్సా ! శత్రువును, శత్రువుయొక్క స్నేహితుని, ధర్మముచేయని వానిని, దొంగవానిని, ఇతరస్త్రీని, ఎప్పుడు సేవించరాదు.

క. కాయము దుర్బలమగు నరుఁ
బాయక కాకోదరమును ♦ బాపని, ధరణీ
నాయకు నవమానించుట
శ్రేయస్కములకు నెపుడుఁ ♦ జెల్లవు వత్సా. 86

టీ. వత్సా ! కాయము = శరీరము, దుర్బలము = క్షీణించిన, నరున్ = మనుజుని, పాయక = విడువక, కాకోదరమును = పామును, బాపని = బ్రాహ్మణుని, ధరణీనాయకున్ = రాజును, అవమానించుట = తిరస్కరించుట, ఎపుడున్ = ఎల్లపుడును, శ్రేయస్కములకున్ = వృద్ధికిరాదలచిన వారికి, చెల్లవు = పనికిరావు.

తా. బిడ్డా ! చిక్కినవానిని, పామును, బ్రాహ్మణుని, రాజును ఎప్పుడును అవమానించరాదు,

క. నచ్చినవిద్దెల నేర్వఁగఁ
వచ్చును గడజాతివాని ♦ వలనేని గొనన్
వచ్చును వనితారత్నము
నిచ్చిన దుష్కులమునుండి ♦ యేనియు వత్సా. 87

టీ. వత్సా ! కడజాతివాని వలనేనిన్ = తక్కువజాతివాని వద్దనుండి గాయైనను, నచ్చినవిద్దెలన్ = మంచివిద్యలను, నేర్వగవచ్చును = నేర్చుకొనవచ్చును, దుష్కులమునుండి యేనియు = నీచకులమునుండి గాయైనను, వనితారత్నమున్ = స్త్రీరత్నమును, ఇచ్చినన్ = ఇవ్వగా, కొనవచ్చును.

తా. బిడ్డా ! మంచివిద్యను తక్కువజాతివాని వద్దనుండి గాయైనను గ్రహింపవచ్చును. స్త్రీరత్నమును దుష్కులమునుండి గాయైనను గ్రహింపవచ్చును.

క. నడవడి రిపుకడనేనియు
బుడుతలకడనేనిమంచి ♦ పొందఁగనగు, పు
త్తడి నపరిశుద్ధ వస్తువు
కడ నమృతము విషమునుండి ♦ గనఁదగు వత్సా. 88

టీ. వత్సా ! నడవడి = మంచినడత, రిపుకడనేనియు = శత్రువు వద్ద నుండియైనను, మంచిమాట, బుడుతల కడనేనిన్ = బాలకుల ద్వారనుండి యైనను, పొందనగున్ = గ్రహింపవచ్చును, అపరిశుద్ధవస్తువుకడన్ = అపవిత్రమైన వస్తువునుండి, పుత్తడి = బంగారమును, విషమునుండి = విషమునుండి, అమృతమున్ = అమృతమును, కనదగున్ = పొందవచ్చును.

తా. బిడ్డా ! మంచినడత శత్రువునుండి యైనను, మంచిమాట బాల కులునుండియైనను, బంగారము అపవిత్ర వస్తువునుండియైనను, అమృతము విషమునుండి యైనను, గ్రహింపవచ్చును.

క. బాపలలో జ్ఞానియు, పృథి
వీపతులన్ బలవసియును ♦ బేరుల ధనియున్
రూపింపఁ బాదజుల నెం
తేపెద్ద వయోధికుండు ♦ తిరమిది వత్సా. 89

టీ. వత్సా ! బాపలలోన్ = బ్రాహ్మణులలో, జ్ఞానియు = జ్ఞాన ముగలవాడును, పృథివీపతులన్ = రాజులయందు, బలవసియును = బలము గలవాడును, బేరులన్ = కోమట్లయందు, ధనియున్ = ధనముగలవాడును, రూపింపన్ = నిరూపింపగా, పాదజులన్ = శూద్రులయందు, ఎంతె పెద్ద = అందరిలోనికి పెద్ద, వయోధికుండు = వయస్సు మీరినవాడును, తిరమిది = ఇదిస్థిరము.

తా. బిడ్డా ! బ్రాహ్మణులలో జ్ఞానము గలవాడును, రాజులలో బలవంతుండును, కోమట్లలో ధనముగలవాడును, శూద్రులలో వయస్సు మీరినవాడును, పెద్దఅనబడును.

క. కులుఁడున్, గౌరవనీయుఁడు
బలవసియును, బండితుండు ♦ వక్తయు, గుణుఁడున్
లలిఁగాసులు గలవాడే
కలిధర్మము పలుకఁ దరము ♦ గాదో వత్సా. 90

టీ. వత్సా ! కాసులుగలవాడే = డబ్బుగలవాడే, కులుడున్ మంచి కులమువాడనియు, గౌరవనీయుడు = మర్యాదస్తుడనియు, బలవసి యును = మిగుల బలవంతుడనియును, పండితుండును = గొప్ప విద్వాంసు డనియును, వక్తయు = మంచి మాటకారియనియును, గుణుడున్ = గుణ

సంతుడనియుచు (చెప్పబడుచున్నాడు) కలిధర్మము — కలియుగధర్మము, పలుకదరముగాదు = చెప్పుటకు వీలుకాదు.

తా. బిడ్డా ! ధనవంతుడే, మంచి కులమువాడు, ... మిగుల బలవంతుడు, గొప్ప విద్వాంసుడు, మంచి మాటకారియు, ... సంతుడు అయి ఒప్పుచున్నాడు.

క. ఖలుఁడెంతటి విద్యా సం
కలితుండగుఁ గాక వాని ♦ కడ జేరకుమా
తలమానికంబు గలదని
చిలువం జేర్తుమొకో ? భీతిఁ ♦ జెందక పత్సా. 91

టీ. పత్సా ! ఖలుడు = దుర్మార్గుడు, ఎంతటి విద్యా సంకలితుం డగుగాక = ఎంత పండితుడైనప్పటికిని, వానికడఁ — వానిదగ్గఱ, చేర కుమా = సమీపించవద్దు, తలమానికంబు గలదని = శిరస్సున మాణిక్యము న్నదని, చిలువఁ = పామును, భీతిఁజెందక — భయములేకుండా, చేర్తు మొకో = చేర్చుకొనము.

తా. బిడ్డా ! శిరస్సునందు మాణిక్యమున్నను, పామును భయముచేత ఎట్లు చేరలేమో ఆవిధముగానే యెంత విద్వాంసుడైనను, దుర్మార్గుని స్నేహము చేయరాదు.

క. వెలయించుఁ దమ్ములఁ రవి
వెలయించును కైరవముల ♦ విధుఁ డంబుదముల్
వెలయించు జీవుల, మహా
త్ములతఁ బరహితములు, నైజ ♦ ముల్గుమి పత్సా 92

టీ. వత్సా ! రవి = సూర్యుడు, తమ్ములన్ = తామరపువ్వులను, వెలయించున్ = వికశింపజేయును, విధుడు = చంద్రుడు, కైరవములన్ = కలువపువ్వులను, వెలయించున్ = వికసింపజేయును, అంబుదముల్ = మేఘములు, జీవులన్ = ప్రాణులను, వెలయింపున్ = ప్రకాశింపజేయును, మహాత్ములకున్ = గొప్పవారికి, పరహితములు = పరులమేలుగోరుట, సహజముల్ జుమి = స్వభావసిద్ధముసుమా.

తా. బిడ్డా సూర్యుడు తామరపువ్వులను, చంద్రుడు కలువపువ్వులను, మేఘములు ప్రాణులను వికసింపజేయును. కాబట్టిమంచివారెప్పుడును తమంతటతామే ఇతరులపై మేలుచేయుటకు సిద్ధముగా నుందురు.

క. జగము ల్వెలయింపంగల
యగణిత తేజోభిధాము • లగు చంద్రార్కుల్
మొగి రాహు కేతువులచే
నగడొందిరి విధి బలీయ • మగుం గద వత్సా.　　93

టీ. వత్సా ! జగముల్ = ప్రపంచములను, వెలయింపగల = ప్రకాశింపజేయునట్టి, అగణిత = పొగడ శక్యముగాని, తేజోభిధాములు = తేజస్సునకు స్థానభూతులైనట్టి, చంద్రార్కుల్ = చంద్రసూర్యులు, రాహుకేతువులచేన్ = రాహుకేతువులను, గ్రహములచేత, అగడు = బాధను. పొందిరి = పొందిరి, విధి = దైవము యొక్క ఏర్పాటు, బలీయము = బలవత్తరము, అగుగదా = అగునుగదా.

తా. బిడ్డా ! ప్రపంచములను ప్రకాశింపజేయునట్టి సూర్యచంద్రులే రాహుకేతువులచే పట్టుబడుచున్నారు. దైవలిఖితము అనుభవింపకతీరదు.

క. నగుమొగము, మధురవాక్కును
విగత పరధ్యాస, విపుల • వీక్షణమధికం

బగు నే స్తము సంతసమున్
జగమున ననురాగ లక్ష ♦ ణంబులు వత్సా. 49

టీ. వత్సా! జగమునన్ - ప్రపంచమునందు, నగుమొగము = నవ్వుమోము, మధురవాక్యము = తీయనిపలుకు, విగత = విడిచిపెట్టబడిన, పరధ్యాస = యితరధోరణి, విమలవీక్షణము = చల్లనిచూపు, అధికంబగు - యెక్కువైన, నేస్తము = స్నేహము, సంతసమున్ = సంతోషము, (ఇవి), అనురాగ = ప్రేమకు, లక్షణంబులు = చిహ్నములు.

తా. బిడ్డా! నవ్వుముఖము, తీయనిపలుకు, ఇతరకోరిక లేకుండుట, చల్లనిచూపు, అధికమైన స్నేహము, సంతోషము, ఇవిఅనురాగ లక్షణములు.

క. మఱపు, నసంతుష్టియు, వే
మఱు వదుపను లెత్తిపొడుపు ♦ మాటలు, మాటల్
మఱపించి వేఱు ధోరణిఁ
బరిపుటలు విరక్తిఁదెలియఁ ♦ బరమన్ వత్సా. 95

టీ. వత్సా! మఱపు - చెప్పినదానిని మరచుట, అసంతుష్టియును - తృప్తిలేకుండుట, వేమరు - లెరుచు, వెదుపనులు - చెడ్డపనులే, ఎత్తిపొడుపు మాటలు - ఎత్తిపొడుచుట, మాటల్ మరపించి వేఱుధోరణి బరపుటలు = మాటలాడుచునే మఱొక ధోరణిలోనికి దింపుట, విరక్తి - అనురాగము లేకపోవుటను, తెలియుపరచున్ - తేటపరచును.

తా. బిడ్డా! చెప్పినదానిని మరచుట, తృప్తిలేకుండుట, లెరుచు చెడుపనులే యెత్తిపొడుచుట మాటలాడుచునే వేఱుధోరణిలోనికి దింపుట ఇవి విరక్తని తెలియజేయును.

క. తొలిపిదువ్వులు, గోప్పులు, బా
పలుకు, బతివ్రతలు, సత్య ♦ వాదుల లుబ్ధుల్

విలసిత ధార్మికులుండుటఁ
గలినిలచెఁ గాక లేమి నబ్ధిఁ ♦ గలియఁడె వత్సా. 96

టీ. వత్సా! తొలిచదువులు = వేదములు, గోవులు = ఆవులు, బాపలును = బ్రాహ్మణులును, పతివ్రతలున్ = పొందిన సతులుగల స్త్రీలును, సత్యవాదులు = నిజమాడువారు, అలుబ్ధులున్ = లోభములేనివారు, విలసిత = ప్రకాశమానమైన, ధార్మికులు = దానము చేయువారు, ఉండుటన్ = ఉండుటచేత, కలి = కలియుగము (భూమి), నిలచెన్ = ఆగెను. గాక = యిట్లు చెప్పినవారు లేనియెడల, అబ్ధిన్ = సముద్రములో, కలియదె = క్రుంగిపోవును.

తా. వత్సా! వేదములు, గోవులు, బ్రాహ్మణులు, పతివ్రతలు, సత్యవాదులు, లోభములేనివారు, దానము చేయువారు, యీ భూమియందుండుటచేతనే భూమి ఆగినది. లేనియెడల సముద్రములో క్రుంగిపోవును.

క. దానము భోగము నాశము
నానియతులు గలవు ధనము ♦ నకు నక్కొనిసన్
దా నొరులకీయ కనుభవ
మూనక దాచుటను నాశ ♦ మందును వత్సా. 97

టీ. వత్సా! ధనమునకున్ = ద్రవ్యమునకు, దానము = [illegible]త్రము [illegible]యుట, భోగము = అనుభవము, నాశము = చేటు. నాన్ = అను, నియతులు = మార్గములు, కలవు = కలవు, అక్కొనిసన్ = [illegible], తాన్ = తాను, ఒరులకున్ = ఇతరులకు, ఈయక = ఇవ్వక, అనుభవమూనక = అనుభవింపక, దాచుటను = దాచుటచేత, నాశమందును = నశించిపోవును.

తా. బిడ్డా ! ధనమునకు, దానము, భోగము, నాశము, అను మూడు గతులు గలవు. కావున ఒకరికి బెట్టక, తానుతినక కూడబెట్టిన ధనము నశించును.

క. సుజనులసే స్తము గౌరవ
విజయంబు లొసగు మఱి వి ♦ వేకముఁ గూర్చున్
వృజనంబు లణచును స
క్కజముగ నిహ ము క్తికాంత ♦ కౌఁగిలి వత్సా. 98

టీ. వత్సా ! సుజనులసే స్తము = సత్పురుషుల సహవాసము, గౌరవము = మర్యాదను, విజయంబును = జయమును, ఒసగున్ = యిచ్చును, మఱి = ఇంకను, వివేకము = జ్ఞానమును, కూర్చున్ = సమకూర్చును, వృజనంబులు=పాపములను, అణచున్ = పోగొట్టును, అక్కజముగన్ = ఆశ్చర్యముగా, ము క్తికాంత కౌగిలి = మోక్షమును, ఇడున్ = ఇచ్చును.

తా. బిడ్డా ! సత్పురుషుల సహవాసము, గౌరవమును, విజయమును, జ్ఞానమును, కలుగజేయును. పాపములను తొలగించును. మరియు మోక్షమును ఇచ్చును.

క. పేదకు దానంబిడుటయు
మోదంబున సూన్యలింగ ♦ మున్ గొల్చుటయున్
బోధి సనాథపేతను
బూదేయొనర్చుటయు పుణ్య ♦ ములగున్ వత్సా. 99

టీ. వత్సా ! పేదకున్ = బీదవానికి (దరిద్రునకు), దానంబు = ధర్మము, ఇడుటయున్ = ఇచ్చుటయు, మోదంబునన్ = సంతోషముతో, సూన్యలింగమున్ = ఎన్నడును పూజలేనిలింగమును, కొల్చుటయున్ .

పూజించుటయును, ప్రోదిన్ = వైభవముతో, అనాథప్రేతను = దిక్కు-లేని శవమును, బూదియొనర్చుటయున్ = కాల్చుటయును, పుణ్యములు = పుణ్యములను, అగున్ = కలిగించును.

తా. బిడ్డా! దరిద్రునకు, ఇచ్చుటచేతను, సంతోషముతో, సూర్యలింగమును పూజించుటచేతను దీనముతో దిక్కు-లేని శవమును కాల్చుటచేతను మంచిపుణ్యము లభించును.

క. హరినో హరునో వేడుము
పురినో వనినో వసింపు; భూపునో యతినో
దరిఁజేర్పు మిత్రతకు, సుం
దరినో దరినో వరింపఁ దగునో వత్సా. 100

టీ. వత్సా! హరినో = విష్ణునో, హరునో = శంకరునో, వేడుము = సేవింపుము, పురినో = పట్టణమందో, వనినో = అడవియందో, వసింపు = నివసింపుము, భూపునో = రాజునో, యతినో = సన్యాసినో, మిత్రతకున్ = స్నేహమునకు, దరిజేర్పు = చేర్చుకొనుము, సుందరినో = స్త్రీనో, దరినో = కొండగుహనో, వరింపన్ = కోరుట, తగును = తగును.

తా. విష్ణునిగాని, శివునిగాని, సేవింపుము. అనగా కొన్నాళ్లు విష్ణుని, కొన్నాళ్లు శివుని సేవింపవలదు. అట్లు సేవించినచో మనోనిశ్చలత్వము చెడును. పట్టణమందో లేక అడవియందో నివసింపుము. రాజునో లేక సన్యాసినో ఆశ్రయింపుము. స్త్రీతో సాంగత్యము చేయుచూ గృహస్థాశ్రమమందైనా యుండుము లేక కొండగుహాజేరి సన్యాసివై తపస్సు చేసికొనుము.

క. సామాన్యంబుగ లోకులు
నేమమె నీకనుచుఁ బృచ్ఛ • సేతురు భళిరే?
నేమం బెక్కడ? యాయువు
లీమహి దినదినముఁ గడచు • నెడనో వత్సా. 101

టీ. వత్సా! సామాన్యంబుగన్ = సాధారణముగా, లోకులు = ప్రజలు, నేమమె = క్షేమమా? నీకనుచున్ = నీకని, పృచ్ఛసేతురు = అడుగుదురు, భళిరే = ఔరా, ఆయువులు = ఆయుష్యములు, [illegible]

ముల్ = రోజురోజు, గడుపునెడల్ = క్షీణించి పోవుచుండగా, క్షేమ్ము లేదు = క్షేమములేదు.

తా. బిడ్డా! సామాన్యముగా లోకులు మీకు క్షేమమా యని యడుగుదురు. రోజురోజుకు ఆయుస్సు తరిగిపోవుచుండగా క్షేమమేలేదు.

క. హరితస గోత్రుం డద్విజ
సురుఁడఁ బరిమి వంశజుండ ♦ సుబ్రహ్మణ్యా
ఖ్యారతాప స్తంభుడ, సుం
దర రామ తనూభవుండ ♦ ధరణిన్ వత్సా. 102

టీ. వత్సా! హరితసగోత్రుడల్ = హరితసగోత్రము గలవాడను, ద్విజ సురుడల్ = బ్రాహ్మణుడను, పరిమివంశజుండల్ = పరిమి వంశమునందు జన్మించినవాడను, సుబ్రహ్మణ్యానాముడు గలవాడను, ఆపస్తంభుడల్ = ఆపస్తంభసూత్రమునకు చెందినవాడను, సుందరరామ తనూభవుండల్ = సుందర రామయ్యగారి కుమారుడను.

క. ఈ నీతిశతక మెవ్వఁడు
తా నియతిఁ బఠించునట్టి ♦ ధన్యాత్ముని ల
క్ష్మీనాథుఁ డెల్లెడల స
న్మానము నాయువు నొసంగి ♦ మనుచున్ వత్సా. 103

టీ. వత్సా! ఈనీతిశతకముల్, = ఈనీతిశతకమును, ఎవ్వడు = ఏమనుష్యుడు, తాల్ = తాను, నియతిల్ = నియమముగా, పఠించుల్ = చదువునో, అట్టి = అచదువునట్టి, ధన్యాత్ముని = పుణ్యాత్ముని = లక్ష్మీనాధుడు = విష్ణు, ఎల్లెడల్ = అన్నిచోట్ల, సన్మానముల్ = గౌరవమును, ఆయువుల్ = ఆయుష్యమును, ఒసంగి = ఇచ్చి, మనుచుల్ = కాపాడును.

తా. బిడ్డా! ఈ నీతిశతకమును నియమముగా చదువువారికి విష్ణు గౌరవమును, ఆయుష్యమును, ఇచ్చి రక్షించును.

శ్రీమదాంజనేయార్పణమస్తు.

సంపూర్ణము.

గ్రంథప్రతులు వలయువారు :—

తునికిపాటి సుందరరామయ్య,

పోతునూరు, ఏలూరు తాలూకా.

(లేక)

కొండూరి నారాయణరావు,

ప్రొప్రయిటరు.

కృష్ణానంద ప్రెస్, మెయిన్ బజారు ఏలూరు.

(అని వ్రాయవలెను).